

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ
ΔΙΕΘΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ

Working Papers 1

Δρ. Αναστασία Στρατή

Η Πόντιση Υποβρυχίων
Καλωδίων, η Ελευθερία
της Ανοικτής Θάλασσας
και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

Η πόντιση υποβρυχίων καλωδίων, η ελευθερία της ανοικτής θάλασσας και οι τουρκικές διεκδικήσεις

Η σειρά Working Papers
εγκαινιάζει μια νέα σημαντική δράση του «Κέντρου»,
συμβολή στο δημόσιο επιστημονικό διάλογο.

Θα περιλαμβάνει ερευνητικές προσεγγίσεις σε επίκαιρα θέματα
διεθνολογικού ενδιαφέροντος, κυρίως Διεθνούς Δικαίου,
Ευρωπαϊκού Δικαίου, Διεθνούς Πολιτικής.

Καθηγητής Στέλιος Περράκης

Δρ. Αναστασία Στρατή

Εμπειρογνώμων Πρεσβευτής,
ΥΠΕΞ*

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1. Η πόντιση υποβρυχίων καλωδίων αποτελεί μια από τις παραδοσιακές ελευθερίες της ανοικτής θάλασσας. Το πρώτο διεθνές τηλεγραφικό καλώδιο ποντίστηκε το 1850 στη Μάγχη, μεταξύ της Γαλλίας και της Αγγλίας, ενώ το 1884 υιοθετήθηκε η Σύμβαση των Παρισίων για την Προστασία των Υποβρυχίων Τηλεγραφικών Καλωδίων, η οποία παραμένει ακόμα σε ισχύ.

Σήμερα, υπάρχουν 570 εν ενεργεία υποβρύχια συστήματα καλωδίων τηλεπικοινωνιών (οπτικών ινών), το συνολικό μήκος των οποίων υπερβαίνει τα 1,48 εκ. χλμ. και τα οποία μεταφέρουν το 99% της διηπειρωτικής κυκλοφορίας ψηφιακών δεδομένων (βλ. χάρτη 1). Λόγω των αυξημένων αναγκών του διαδικτύου, τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί κατακόρυφα οι επενδύσεις στον κλάδο, κυρίως από ιδιωτικά κοινοπρακτικά σχήματα εταιρειών τεχνολογίας και τηλεπικοινωνιών¹ - 81 νέα υποβρύχια καλώδια οπτικών ινών είναι υπό κατασκευή, πολλά εκ των οποίων διέρχονται και από τον ελληνικό θαλάσσιο χώρο, με την Ελλάδα να εντάσσεται σταδιακά στον διεθνή επενδυτικό χάρτη της

* Αν και αυτόνομο, οι απόψεις που εκφράζονται είναι καθαρά προσωπικές και σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν επίσημες θέσεις του Υπουργείου Εξωτερικών.

1. Μόνον το 1% των υποβρυχίων καλωδίων οπτικών ινών βρίσκεται υπό κρατικό έλεγχο. Λ. Κανέλλος, «Η ευρυζωνικότητα στα Λιβάδια της Ποσειδωνίας: το νομικό καθεστώς των υποθαλάσσιων καλωδίων οπτικών ινών», *Nomiki Bibliothiki Daily*, 17 October 2024, <https://daily.nb.org>. Οι τρεις μεγαλύτερες εταιρείες σχεδιασμού, κατασκευής και πόντισης υποβρυχίων καλωδίων οπτικών ινών παγκοσμίως είναι η γαλλική εταιρεία *Alcatel Submarine Networks* (ASN), η αμερικανική εταιρεία *SubCom* και η ιαπωνική εταιρεία *NEC*.

διασυνδεσιμότητας. Ειδικότερα, η Κρήτη, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, έχει αναδειχθεί σε κεντρικό κόμβο με σημαντικότερους σταθμούς προσαγωγής τους σταθμούς στο Τυμπάκι και τα Χανιά.

Χάρτης 1

Υποβρύχια συστήματα καλωδίων οπτικών ινών παγκοσμίως

Στρατηγικής σημασίας έργα αποτελούν και τα υποβρύχια συστήματα καλωδίων ηλεκτρικής ενέργειας, τα οποία ενισχύουν την ενεργειακή ασφάλεια συνδέοντας αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και μεταφέροντας ηλεκτρική ενέργεια από υπεράκτιες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στο ηπειρωτικό έδαφος.

2. Παράλληλα, έχουν προκύψει νέες χρήσεις των υποβρυχίων καλωδίων, κυρίως για ερευνητικούς/επιστημονικούς σκοπούς, όπως συλλογή ωκεανογραφικών δεδομένων και παρακολούθηση της κατάστασης των ωκεανών μέσω της τοποθέτησης αισθητήρων και άλλων επιστημονικών οργάνων (π.χ. σειсмоγράφων και υποβρυχίων μικροφώνων) επί των υφιστάμενων καλωδίων οπτικών ινών ή με την πόντιση καλωδίων νέας γενιάς με ενσωματωμένους αισθητήρες (καλώδια «διττής χρήσης»/dual purpose cables),² αλλά και για στρατιωτικούς

2. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει εν προκειμένω στα υποβρύχια καλώδια SMART (Science

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

και αμυντικούς σκοπούς, ενώ έχουν ανακύψει και θέματα ασφάλειας των υποβρυχίων ζευξέων λόγω δολιοφθορών.

Στο πλαίσιο αυτό, ανακοινώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ύπατη Εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας «Σχέδιο Δράσης ΕΕ για την Ασφάλεια των Υποβρυχίων Καλωδίων», στο οποίο προτείνεται, μεταξύ άλλων, η υιοθέτηση επιχειρησιακών μέτρων, όπως του Μηχανισμού Επιτήρησης για τα Υποβρύχια Καλώδια (Integrated Surveillance Mechanism for Submarine Cables) και η δημιουργία Ευρωπαϊκού

Monitoring and Reliable Telecommunication) Cables, τα οποία ταυτόχρονα με τη μεταφορά ψηφιακών σημάτων και δεδομένων για τις τηλεπικοινωνίες, συλλέγουν και παρέχουν σε πραγματικό χρόνο ωκεανογραφικά δεδομένα (θερμοκρασία, πίεση στον θαλάσσιο πυθμένα και σεισμικές επιταχύνσεις). Απώτερος στόχος είναι η δημιουργία ενός ευρύτερου υποβρυχίου συστήματος παρακολούθησης της κλιματικής αλλαγής και της πρόληψης φυσικών καταστροφών (βλ. Joint Task Force on Smart Cables, International Telecommunications Union/ITU, World Meteorological Organization/WMO, UNESCO Intergovernmental Oceanographic Commission/UNESCO-IOC). Επιπρόσθετα, με τη βοήθεια μιας εξελιγμένης τεχνολογίας (Distributed Acoustic Sensing/DAS), τα υφιστάμενα καλώδια οπτικών ινών δύναται να χρησιμοποιηθούν ως ηχητικοί αισθητήρες για την παρακολούθηση υποθαλάσσιων ηφαιστειών και της σεισμικής δραστηριότητας, μέσω της μέτρησης του θορύβου/καταγραφής ηχητικών, σεισμικών και δονητικών σημάτων, με κατάλληλους χερσαίους δέκτες. Το εν λόγω σύστημα επιτρέπει και την καταγραφή/παρακολούθηση της κίνησης των πλοίων/υποβρυχίων, αλλά και των θαλάσσιων θηλαστικών.

Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν οι ως άνω χρήσεις των υποβρυχίων καλωδίων διέπονται από τις διατάξεις περί ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών ή εμπίπτουν στις διατάξεις του Μέρους XIII της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας «περί θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας» (βλ. κατωτέρω παρα. 5-11). Οι γνώμες των κρατών ως προς το εν λόγω ζήτημα διίστανται, βλ. περαιτέρω International Law Association, *Submarine Cables and Pipelines Under International Law, [Third] Interim Report*, 2024, <https://www.ila-hq.org/en/ilathi-1>, παρ. 31-39. Κατά την άποψή μας, εάν ληφθεί υπόψη ότι η συλλογή ωκεανογραφικών δεδομένων και εν γένει η χρήση των υποβρυχίων καλωδίων για θαλάσσια επιστημονική έρευνα δεν είναι συμφυής με την παραδοσιακή ελευθερία πόντισης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών ούτε αποτελεί συναφή δραστηριότητα, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι εφαρμόζονται οι διατάξεις περί θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας. Άλλωστε, σύμφωνα με το άρθρο 258 της Σύμβασης Δικαίου της Θάλασσας, «η πόντιση και/ή χρήση οιαδήποτε επιστημονικών οργάνων ή εγκαταστάσεων θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας σε οιαδήποτε περιοχή του θαλασσίου περιβάλλοντος υπάγεται στους ίδιους όρους που προβλέπονται για τη διενέργεια θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας στην εν λόγω περιοχή». Βλ. Α. Strati, «The Law: Existing Rules and New Challenges», International Telecommunication Union, *Workshop on Submarine Cables for Ocean/Climate Monitoring and Disaster Warning*, Rome, 8-9 September 2011, *Submarine Cables for Ocean/Climate Monitoring and Disaster Warning: Science, Engineering, Business and Law*. Συνακόλουθα, σύμφωνα με τον Tanaka, για την πόντιση και τη λειτουργία υποβρυχίων καλωδίων επί της υφαλοκρηπίδας, τα οποία συλλέγουν ωκεανογραφικά δεδομένα, απαιτείται η συναίνεση του παράκτιου κράτους, βλ. Υ. Tanaka, *The International Law of the Sea*, 4th ed., Cambridge University Press, 2023, σσ. 476-477. Όσον αφορά την χρήση υφιστάμενων καλωδίων οπτικών ινών ως ηχητικών αισθητήρων μέσω της εφαρμογής νέων τεχνολογιών, εγείρονται, αφενός, θέματα πρόσβασης στα υποβρύχια καλώδια (σημ. η εφαρμογή του προαναφερθέντος συστήματος DAS προϋποθέτει τη σύναψη συμφωνίας με τον κύριο και/ή διαχειριστή του καλωδίου προκειμένου να διασφαλισθεί η πρόσβαση στις οπτικές ίνες του καλωδίου) και, αφετέρου, εμπλοκής του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου έχει ποντισθεί (εν όλω ή εν μέρει) το καλώδιο, για λόγους εθνικής ασφάλειας/εμπιστευτικότητας των δεδομένων. Τα εν λόγω ζητήματα, ωστόσο, εκφεύγουν των στενών ορίων αυτής της μελέτης.

στόλου (EU Cable Vessel Reserve Fleet) για την επισκευή/συντήρηση των υποβρυχίων καλωδίων και την αντιμετώπιση περιστατικών δολιοφθοράς.³ Περαιτέρω, η Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών (ITU) προέβη στη σύσταση νέου Συμβουλευτικού Οργάνου για την ενίσχυση της ασφάλειας και της ανθεκτικότητας των υποβρυχίων καλωδίων (Advisory Body for Submarine Cable Resilience), σε συνεργασία με την Διεθνή Επιτροπή Προστασίας των Καλωδίων (ICPC).

3. Το ζήτημα, ωστόσο, που έχει απασχολήσει έντονα τη χώρα μας το τελευταίο χρονικό διάστημα είναι το νομικό καθεστώς της πόντισης των υποβρυχίων καλωδίων και ειδικότερα τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα εγκατασταθεί το καλώδιο. Το θέμα αυτό δεν είναι σε καμία περίπτωση ακαδημαϊκό, εφόσον προέκυψε μέσα από τη σοβαρότερη ίσως ελληνο-τουρκική κρίση των τελευταίων ετών τον Ιούλιο του 2024, στην Κάσο. Τα γεγονότα είναι γνωστά. Το, υπό ιταλική σημαία, πλοίο MPSV «IEVOLI RELUME» διενεργούσε επιθεώρηση βυθού νοτίως της Κάσου, στο πλαίσιο της πόντισης του υποβρυχίου καλωδίου ηλεκτρικής ενέργειας «Great Sea Interconnector 2-GSI», το οποίο θα συνδέει την Ελλάδα με την Κύπρο, βάσει συναφούς ανάθεσης από τον Ανεξάρτητο Διαχειριστή Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ), διαχειριστή και φορέα υλοποίησης του συνολικού έργου.⁴ Η Τουρκία απάντησε δυναμικά, στέλνοντας πέντε πολεμικά πλοία και απαιτώντας τη συναίνεσή της ως παράκτιο κράτος επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου διενεργούνται οι έρευνες, επικαλούμενη εν προκειμένω τα όρια της υφαλοκρηπίδας που κατέθεσε στα ΗΕ τον Μάρτιο του 2020 (βλ. χάρτη 2).

Το ίδιο σκηνικό επαναλήφθηκε τον Φεβρουάριο του 2025, όταν το έτερο ιταλικό πλοίο MPSV «NG WORKER», επιχείρησε να διενεργήσει συναφείς έρευνες 6,5 ν.μ. βόρεια της Κρήτης, στη θαλάσσια περιοχή του Αγ. Νικολάου, και παρενοχλήθηκε από τουρκική κορβέτα. Στην περίπτωση αυτή, η τουρκική πλευρά επικαλέσθηκε τις διεκδικήσεις της επί της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου ανατολικά του 25^{ου} μεσημβρινού από κοινού με το Πρακτικό της Βέρνης (1976), το οποίο, όμως, δεν ισχύει και, αφετέρου, ουδεμία σχέση έχει με τις εν λόγω έρευνες.⁵

3. European Commission, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, "Joint Communication to the European Parliament and Council: EU Action Plan on Cable Security", JOIN (2025) 9 final, 21.2.2025.

4. Στις εν λόγω έρευνες χρησιμοποιούνται δύο ιταλικά πλοία, το MPSV «IEVOLI RELUME» και το MPSV «NG WORKER». Για το εν λόγω ζήτημα, βλέπε, μεταξύ άλλων, Λ. Πορτοκαλάκη, Τι γίνεται με τα ηλεκτρικά καλώδια σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο - slpress.gr, 4.12.2024.

5. Με το εν λόγω Πρακτικό, η Ελλάδα και η Τουρκία ανέλαβαν την υποχρέωση «όπως απόσχουν πάσης πρωτοβουλίας ή πράξεως σχετικής προς την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, η οποία θα ηδύνάτο να παρενοχλήσει την διαπραγματεύσει», στο πλαίσιο των τότε ελληνο-τουρκικών διαπραγματεύσεων για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Κατ' ουσίαν, πρόκειται για ένα «διαδικαστικό κείμενο», το οποίο συνετάχθη για την υποστήριξη και διευκόλυνση των σχετικών διαπραγματεύσεων, καθιερώνοντας ένα είδος *moratorium* σχετικά με πράξεις κυριαρχικών δικαιωμάτων επί της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου που ήταν αντικείμενο αμφισβήτησης και αποτελούσε αντικείμενο των διαπραγματεύσεων· δηλαδή, την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, όπως ορίζονταν στην ελληνική προσφυγή της 10^{ης} Αυγούστου 1976 ή, στη χειρότερη περίπτωση, τις περιοχές υφαλοκρηπίδας που διεκδικούσε η Τουρκία, βάσει των παραχωρήσεων των ετών 1973 και 1974. Κατά την κρίση του Μαρτίου 1987, η Τουρκία ισχυρίστηκε ότι το Πρακτικό της Βέρνης ίσχυε και, ως εκ τούτου, δεν έπρεπε να πραγμα-

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

Χάρτης 2

Τουρκικές διεκδικήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο (Α/74/757)

4. Έκτοτε, οι εργασίες έχουν παγώσει. **Ως λύση για την αποφυγή του αδιεξόδου** έχει προταθεί η αλλαγή στρατηγικής έναντι της Τουρκίας με την επίκληση του νομικού καθεστώτος της ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων, υπό την έννοια ότι, βάσει του διεθνούς δικαίου (συμβατικού και εθιμικού), **ουδεμία άδεια απαιτείται από το παράκτιο κράτος** για τις εν λόγω εργασίες. Η εν λόγω προσέγγιση, η οποία βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με την πάγια πρακτική αδειοδότησης/έγκρισης όλων των συναφών εργασιών εντός του ελληνικού θαλασσιού χώρου (βλ. κατωτέρω), δεν είναι μόνον πολιτικά και νομικά προβληματική, αλλά κυρίως δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, ούτε αντιμετωπίζει την ουσία του προβλήματος, ήτοι, τη **διεκδίκηση από την Τουρκία της ελληνικής υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ**, επί της οποίας διενεργούνται οι έρευνες για την πόντιση του συγκεκριμένου υποβρυχίου ηλεκτρικού καλωδίου και ως προς την οποία η τουρκική πλευρά δεν πρόκειται να υπαναχωρήσει. Το ζήτημα αυτό δεν δύναται να αντιμετωπισθεί με την επίκληση της αρχής της ελευθερίας της ανοικτής θάλασσας ως νομικής βάσης για τη διενέργεια επιθεώρησης βυθού, εφόσον δεν

τοποιοίτη οιαδήποτε έρευνα ή εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας πέραν της αιγιαλίτιδας ζώνης. Αντιθέτως, η ελληνική θέση ήταν ότι το Πρακτικό είναι «ανενεργό», εφόσον είχαν διακοπεί οι ελληνοτουρκικές διαπραγματεύσεις για την υφαλοκρηπίδα. Η εν λόγω θέση δεν έχει μεταβληθεί μέχρι σήμερα. Βλ. περαιτέρω, Κ. Ιωάννου, Α. Στρατή *Δίκαιο της Θάλασσας*, 4^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 437.

αμφισβητείται το νομικό καθεστώς της πόντισης και τα συναφή δικαιώματα του παράκτιου κράτους, αλλά η Ελλάδα ως **το παράκτιο κράτος** επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα ποντισθεί το καλώδιο. Λαμβανομένων δε υπόψη των τουρκικών διεκδικήσεων στην περιοχή, η εν λόγω προσέγγιση ενέχει τον κίνδυνο δημιουργίας ενός **ιδιότυπου καθεστώτος συνδιαχείρισης**.

Ούτε είναι πολιτικά σκόπιμο να **υποβαθμίζονται τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους** ως προς την πόντιση υποβρυχίων καλωδίων επί της υφαλοκρηπίδας του, ενόψει μελλοντικών περιπτώσεων πόντισης επί ελληνικής υφαλοκρηπίδας από τρίτα κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, όπως διαφαίνεται από την πρόσφατη ανακοίνωση Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ της ιταλικής εταιρείας τηλεπικοινωνιών “Sparkle” και της τουρκικής εταιρείας τεχνολογίας και τηλεπικοινωνιών “Turkcell”, για την υποθαλάσσια καλωδιακή σύνδεση της Σμύρνης με το Μιλάνο, με ενδιάμεσο σταθμό τα Χανιά.

Σε κάθε περίπτωση, είναι οξύμωρο να υποστηρίζεται ότι τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας μας θα διασφαλισθούν μέσω της αρχής της ελευθερίας της ανοικτής θάλασσας, ιδίως όταν πρόκειται περί **πόντισης υποβρυχίου καλωδίου επί ελληνικής υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ από ελληνικό φορέα (ΑΔΜΗΕ)**. Πάντως, ακόμα και στο πλαίσιο της ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων, το διεθνές δίκαιο αναγνωρίζει το δικαίωμα του παράκτιου κράτους να επιβάλει όρους για την προστασία των κυριαρχικών δικαιωμάτων του επί της υφαλοκρηπίδας.

Νομικό πλαίσιο

5. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 87(1) της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας («Σύμβαση ΔΘ»), η πόντιση υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών αποτελεί **ελευθερία της ανοικτής θάλασσας**, την οποία δικαιούνται να ασκήσουν όλα τα κράτη **«τηρουμένων, ωστόσο, των διατάξεων του Μέρους VI περί υφαλοκρηπίδας»**. Αντιστοίχως, στο άρθρο 79(1) Σύμβασης ΔΘ αναφέρεται ότι «όλα τα κράτη δικαιούνται να ποντίζουν υποβρύχια καλώδια και αγωγούς επί της υφαλοκρηπίδας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου», ενώ στο άρθρο 79(2) ορίζεται ρητά ότι **«επιφυλασσομένου του δικαιώματός του να λαμβάνει εύλογα μέτρα** για την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας, την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων [...], το παράκτιο κράτος δεν μπορεί να εμποδίζει την πόντιση ή συντήρηση αυτών των καλωδίων...» (βλ. άρθρο 79(2) Σύμβασης ΔΘ).

Συνακόλουθα, η άσκηση της ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς:

α) Το παράκτιο κράτος δικαιούται να λαμβάνει «εύλογα μέτρα» για την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας, την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων, καθώς και την πρόληψη, μείωση και έλεγχο της ρύπανσης από τους αγωγούς, ώστε η τοποθέτηση ή συντήρηση των αγωγών και καλωδίων να μην παρεμποδίζει τα δικαιώματά του για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της υφαλοκρηπίδας (άρθρο 79(2) Σύμβασης ΔΘ).

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

β) Όσον αφορά ειδικότερα το δικαίωμα πόντισης αγωγών, η χάραξη της πορείας του αγωγού υπόκειται στη συναίνεση του παράκτιου κράτους (άρθρο 79(3) Σύμβασης ΔΘ). Κατά τον Lagoni, ωστόσο, το παράκτιο κράτος δύναται, υπό ορισμένες περιστάσεις, να επιβάλει όρους και ως προς τη χάραξη της πορείας υποβρυχίων καλωδίων στο πλαίσιο της υιοθέτησης «εύλογων μέτρων» για την προστασία των κυριαρχικών του δικαιωμάτων.⁶

γ) Σύμφωνα με τη ρητή διάταξη του άρθρου 79(4) Σύμβασης ΔΘ, οι εν λόγω ρυθμίσεις δεν θίγουν το δικαίωμα του παράκτιου κράτους να θέτει όρους για την πόντιση καλωδίων και αγωγών που διέρχονται από το έδαφος ή την αιγιαλίτιδα ζώνη του.

δ) Αντιστοίχως, δεν θίγεται η δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους επί των καλωδίων και αγωγών που κατασκευάζονται ή χρησιμοποιούνται σε σχέση με την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας και της εκμετάλλευσης των φυσικών της πόρων ή τη λειτουργία τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και κατασκευών υπό την δικαιοδοσία του.

ε) Τέλος, κατά την πόντιση καλωδίων και αγωγών τα κράτη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους ήδη τοποθετημένους αγωγούς και καλώδια (άρθρο 79(5) Σύμβασης ΔΘ).

6. Από τις ανωτέρω διατάξεις προκύπτει ότι ο **σεβασμός των κυριαρχικών δικαιωμάτων** του παράκτιου κράτους αποτελεί *κατ' ουσίαν «όρο»* της άσκησης της ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών επί της υφαλοκρηπίδας του από τρίτα κράτη. Στο πλαίσιο αυτό, είναι πολύ σημαντικό να προσδιορισθούν τα **«εύλογα μέτρα» (“reasonable measures”)** τα οποία δικαιούται να λάβει το παράκτιο κράτος για την προστασία των δικαιωμάτων του για την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας και την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων, καθώς και για την «πρόληψη, μείωση και έλεγχο της ρύπανσης», η οποία, όμως, αφορά αποκλειστικά τους αγωγούς και όχι τα καλώδια.⁷

Σημειώνεται ότι στη νομοθεσία αρκετών κρατών, όπως της Αγίας Λουκίας, του Αγίου Χριστόφορου και Νέβις, της Αυστραλίας, του Βιετνάμ, της Ινδίας, της Κίνας, της Κύπρου, της Μάλτας⁸, της Μαλαισίας, του Πράσινου Ακρωτηρίου, της Τζαμάικα, της Πολωνίας, της Πορτογαλίας, της Ρωσικής Ομοσπονδίας, του Σάο Τόμε και Πρίνσιπε, της Σιέρρα Λεόνε και του Τρινιντάντ και Τομπάγκο, προβλέπεται ρητά η αδειοδότηση των εργασιών πόντισης και/ή συντήρησης υποβρυχί-

6. R. Lagoni, “Legal Aspects of Submarine High Voltage Direct Current (HVDC) Cables”, vol. 4, *Schriften zum See- und Hafensrecht*, LIT VERLAG, 1999.

7. Θα μπορούσε, ωστόσο, κατά την άποψή μας, να συμπεριληφθεί σχετικός όρος και ως προς την πόντιση υποβρυχίων καλωδίων κατ' εφαρμογήν του άρθρου 192 Σύμβασης ΔΘ, το οποίο θεσπίζει γενική υποχρέωση προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Συναφείς ρυθμίσεις προβλέπονται στη νομοθεσία της Κύπρου και του Αγίου Χριστόφορου και Νέβις. Βλ. περαιτέρω Lagoni, ο.π., ο οποίος υποστηρίζει ότι εάν υφίσταται κίνδυνος ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος από την πόντιση υποβρυχίου καλωδίου ηλεκτρικής ενέργειας, το παράκτιο κράτος δύναται να εφαρμόσει, κατ' αναλογία, συναφή μέτρα προστασίας και ως προς τα εν λόγω καλώδια.

8. Επιπρόσθετα, η Μάλτα επιβάλλει διοικητικά τέλη και φόρο (tax and administration fee) για την πόντιση και τη συντήρηση υποβρυχίων καλωδίων επί της υφαλοκρηπίδας της.

ων καλωδίων επί της υφαλοκρηπίδας τους. Άλλα κράτη, συμπεριλαμβανομένης της χώρας μας, αλλά και της Τουρκίας,⁹ ακολουθούν την ίδια διαδικασία στην πράξη. Επιπρόσθετα, ο Άγιος Χριστόφορος και Νέβις, η Βραζιλία, η Γρενάδα, η Γουιάνα, η Ινδία, η Κύπρος, η Ουρουγουάη, το Πακιστάν και η Ρωσική Ομοσπονδία απαιτούν τη συναίνεσή τους για τη χάραξη της πορείας των υποβρυχίων καλωδίων, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο επιβάλλει συναφείς όρους στο πλαίσιο της υιοθέτησης «εύλογων μέτρων».

7. Σε κάθε περίπτωση, είναι γενικώς αποδεκτό ότι, στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 79(2) Σύμβασης ΔΘ, θα πρέπει να λάβει χώρα **τουλάχιστον γνωστοποίηση** της πρόθεσης διενέργειας των εν λόγω εργασιών προς τις αρμόδιες αρχές του παρακτίου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα ποντισθεί το καλώδιο, **με πλήρη φάκελλο**, συμπεριλαμβανομένων των στοιχείων των πλοίων που θα χρησιμοποιηθούν για την πόντιση, της μεθοδολογίας και της φύσης των εργασιών, των γεωγραφικών συντεταγμένων της όδευσης του καλωδίου και, εφόσον ζητηθεί από το παράκτιο κράτος, υποβολή έκθεσης των αποτελεσμάτων των εργασιών μετά την ολοκλήρωσή τους.¹⁰

Η υποβολή των στοιχείων αυτών είναι απαραίτητη προκειμένου να μπορέσει το παράκτιο κράτος να εκτιμήσει τυχόν επιπτώσεις από την πόντιση του καλωδίου επί των κυριαρχικών δικαιωμάτων του για την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας και την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων (βλ. άρθρο 79(2) Σύμβασης ΔΘ), αλλά και να προβεί στην έκδοση όλων των απαραίτητων ναυτικών αγγελιών (NAVTEX) για λόγους ασφάλειας της ναυσιπλοΐας. Περαιτέρω,

9. Βλ. επίσης *Decree by the Council of Ministers, No. 86/11264, dated 17 December 1986*, όπου αναγνωρίζεται η ελευθερία πόντισης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών εντός της τουρκικής ΑΟΖ στη Μαύρη Θάλασσα από κοινού με την υποχρέωση συμμόρφωσης με την τουρκική νομοθεσία και την γενική πρακτική. Article 3: "In the Turkish exclusive economic zone in the Black Sea vessels of other States shall enjoy the freedom of navigation and the aircraft of other States shall enjoy the freedom of overflight. Likewise, other States shall enjoy the freedom of the laying of submarine cables and pipelines in this zone. However, in the exercise of these freedoms the legislation of Turkey and general practice shall be complied with", Printing - LAW OF THE SEA (National legislation) © DOALOS/OLA - UNITED NATIONS.

10. Βλ., μεταξύ άλλων, Lagoni, οπ.π. υποσημ. 6, σελ. 18: "The coastal State normally requires prior information or even a formal permission for the laying of cables on its continental shelf in order to prevent conflicts with its sovereign rights and with the rights of holders of offshore licenses", καθώς και *Workshop on Submarine Cables and Law of the Sea*, Singapore, 14-15 December 2009, IX. Recommendations, *Actions to be taken by the coastal States in maritime zones outside sovereignty*: "Pursuant to the coastal State's right to impose reasonable measures on the exploration of its continental shelf and exploitation of its natural resources, coastal States may require that the cable route survey ship or cable ship *officially notify* the relevant government agency of the details of the ship, its location, its schedule and its planned activity, and if requested by such agency, provide a report at the end of its activities. This would enable the coastal State to advise other users of the presence of the cable route survey ship or cable ship. However, this notification and reporting regime would be more acceptable to the cable industry if it was not characterized as a permit requirement. Coastal States should designate a lead agency to act as a focal point in the notification process for route surveys and the laying of cables, and for events involving cable repairs, protection, and security", WORKSHOP ON SUBMARINE CABLES & LAW OF THE SEA, 14 - 15 DECEMBER 2009, SINGAPORE, σσ. 38-39.

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

διευκολύνεται ο συντονισμός και η αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων με άλλες θαλάσσιες χρήσεις, ιδίως με εργασίες αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Μάλιστα, ορισμένα κράτη κατά την υποβολή των συναφών αιτημάτων ζητούν από το παράκτιο κράτος όπως διασφαλίσει ότι κατά τη διάρκεια της πόντισης δεν θα διενεργούνται άλλες δραστηριότητες στην περιοχή.

8. Ερμηνευτικά ζητήματα εγείρονται και ως προς το νομικό καθεστώς που διέπει τις θαλάσσιες έρευνες που προηγούνται της πόντισης (surveys/επιθεωρήσεις βυθού), εάν, δηλαδή, εμπίπτουν στην έννοια της **«θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας»** (marine scientific research) και στο καθεστώς της «συναίνεσης του παρακτίου κράτους», σύμφωνα με το Μέρος XIII της Σύμβασης ΔΘ¹¹ ή διέπονται από το καθεστώς της ελευθερίας της ανοικτής θάλασσας («ελευθερία πόντισης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών»).

Η Σύμβαση ΔΘ δεν περιλαμβάνει ορισμό της «θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας» με αποτέλεσμα οι ερμηνείες των κρατών να διίστανται. Για παράδειγμα, οι ΗΠΑ υιοθετούν μια ιδιαίτερως συντηρητική ερμηνεία του εν λόγω όρου, υποστηρίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι οι στρατιωτικές έρευνες, οι υδρογραφικές έρευνες, η συλλογή μετεωρολογικών και ωκεανογραφικών δεδομένων, αλλά και *οι έρευνες που σχετίζονται με την πόντιση και τη λειτουργία των υποβρυχίων καλωδίων δεν αποτελούν θαλάσσια επιστημονική έρευνα*.¹² Στη Σύμβαση ΔΘ, πάντως, ουδεμία αναφορά γίνεται στην «επιθεώρηση βυθού», στο πλαίσιο της οποίας διενεργούνται βυθομετρικές, γεωφυσικές και γεωτεχνικές έρευνες με απώτερο σκοπό τη συλλογή δεδομένων που θα επιτρέψουν την ασφαλή σχεδίαση της όδευσης του καλωδίου. Αν και οι εν λόγω έρευνες αποτελούν *stricto sensu* θαλάσσια επιστημονική έρευνα, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, οιαδήποτε διαφοροποίηση μεταξύ του νομικού καθεστώτος της επιθεώρησης βυθού, η οποία προηγείται της πόντισης, και της εγκατάστασης του καλωδίου θα είχε ως αποτέλεσμα την *de facto* ακύρωση της ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων.¹³

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, στην πράξη, τα περισσότερα κράτη, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου, απαιτούν **γνωστοποίηση όλων των εργασιών που σχετίζονται με την πόντιση υποβρυχίων καλωδίων**,

11. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 246 Σύμβασης ΔΘ, για τη διενέργεια θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας επί της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ απαιτείται η συναίνεση του παρακτίου κράτους. Εφόσον πρόκειται για καθαρά θαλάσσια επιστημονική έρευνα, το παράκτιο κράτος οφείλει υπό κανονικές συνθήκες να δώσει τη συναίνεσή του. Δικαιούται, ωστόσο, να αρνηθεί τη συναίνεσή του, εάν οι προτεινόμενες έρευνες: α) έχουν άμεση σημασία για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, β) ενέχουν γεωτρήσεις, χρήση εκρηκτικών ή εισαγωγή επιβλαβών ουσιών στο θαλάσσιο περιβάλλον, γ) υποθέτουν την εγκατάσταση τεχνητών νησιών ή άλλων κατασκευών, καθώς και δ) εάν οι πληροφορίες που έχουν υποβληθεί από το κράτος που διενεργεί την έρευνα αναφορικά με το αντικείμενο ή τους στόχους της έρευνας είναι ανακριβείς ή υπάρχουν εκκρεμότητες από προηγούμενες έρευνες.

12. Βλ., www.state.gov/marine-scientific-research-consent-overview/.

13. Βλ. περαιτέρω International Law Association, *Submarine Cables and Pipelines under International Law. [Second] Interim Report 2022*, https://www.ila-hq.org/en_GB/documents/submarine-cables-and-pipelines-second-1-interim-report-ila-committee-final-may-2022-10, παρ.18 και 174.

συμπεριλαμβανομένης της επιθεώρησης βυθού, στη συνέχεια δε χορηγούνται οι απαραίτητες άδειες/εγκρίσεις. Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, αν και δεν απαιτείται άδεια για την πόντιση καλωδίων, ορισμένες εργασίες που προηγούνται της πόντισης, όπως εργασίες βυθοκόρησης (pre-lay dredge), καθώς και οι εργασίες προστασίας των καλωδίων, υπάγονται σε καθεστώς αδειοδότησης. Όσον αφορά τη χώρα μας, αν και δεν υφίσταται σχετική νομοθετική ρύθμιση, στο πλαίσιο της γνωμοδοτικής αρμοδιότητας της Διυπουργικής Επιτροπής Χορήγησης Αδειών Ερευνών Θαλάσσης (Ε.Χ.Α.Ε.Θ.), η επιθεώρηση βυθού αντιμετωπίζεται ως θαλάσσια έρευνα για την οποία απαιτείται έγκριση από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές. Αντιστοίχως, η Τουρκία θεωρεί την επιθεώρηση βυθού ως «θαλάσσια επιστημονική έρευνα» για τη διενέργεια της οποίας απαιτείται η συναίνεσή της, ζητώντας ενίοτε και την παρουσία παρατηρητή επί του πλοίου, ενώ στην Κύπρο απαιτείται άδεια εκπόνησης γεωλογικής επισκόπησης, η οποία διακρίνεται από τη διαδικασία αδειοδότησης της πόντισης υποθαλασίων καλωδίων.¹⁴

9. Συνεκτιμώντας τα ανωτέρω, καταλήγουμε σε ορισμένα βασικά συμπεράσματα:

α) Κατ' αρχήν, **δεν μπορεί να απαγορευθεί** η πόντιση υποβρυχίων καλωδίων στην υφαλοκρηπίδα από τρίτα κράτη, εφόσον αναγνωρίζεται ως μια ελευθερία της ανοικτής θάλασσας τόσο στο εθιμικό όσο και το συμβατικό διεθνές δίκαιο.

β) Το παράκτιο κράτος επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα ποντισθεί το καλώδιο δικαιούται να απαιτήσει **την τήρηση ορισμένων όρων**¹⁵ κατά τη διενέργεια των εργασιών, προκειμένου να διασφαλίσει τα κυριαρχικά του δικαιώματα για την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας και την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων.

γ) Το κράτος που επιθυμεί να προβεί στην πόντιση του υποβρυχίου καλωδίου, οφείλει να **ενημερώσει σχετικά** τις αρμόδιες **αρχές του παράκτιου κράτους** επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα ποντισθεί το καλώδιο. **Παράλειψη ενημέρωσης συνιστά κατ' ουσίαν παραβίαση** των συναφών διατάξεων της Σύμβασης ΔΘ (βλ. και κατωτέρω παρ. 10-11 ως προς το καθεστώς πόντισης εντός της ΑΟΖ).

δ) Εάν, κατά την άσκηση της εν λόγω ελευθερίας, το τρίτο κράτος δημιουργήσει με τη συμπεριφορά του **προβλήματα στην εθνική ασφάλεια του παράκτιου κράτους ή παραβιάσει τα κυριαρχικά του δικαιώματα**, τίθεται ζήτημα διεθνούς ευθύνης, ενδεχομένως και κατάχρησης δικαιώματος.¹⁶

14. Βλ. σχετικά τον Ν.140(Ι)/2013 «περί των Γεωλογικών Επισκοπήσεων» και τους Κανονισμούς του 2014 «περί των Υποθαλασίων Καλωδίων», αντιστοίχως.

15. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο Lagoni, ο.π. υποσημ. 6, σελ. 19: "While a coastal State cannot deny the right to lay, maintain or repair a submarine cable on its continental shelf, the coastal State *has control over and influence on the modalities and details of such activities*" (έμφαση δική μας).

16. Σύμφωνα με το άρθρο 300 Σύμβασης ΔΘ, «τα Κράτη-μέλη εκπληρώνουν με καλή πίστη τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν με την παρούσα Σύμβαση και ασκούν τα δικαιώματα, την δικαιοδοσία και τις ελευθερίες που αναγνωρίζονται από την παρούσα Σύμβαση κατά τρόπο που δεν αποτελεί κατάχρηση δικαιώματος».

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

ε) Από πλευράς δικαίου της θάλασσας, πρόκειται περί **σύγκρουσης μεταξύ μιας ελευθερίας της ανοικτής θάλασσας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους** επί της υφαλοκρηπίδας, η οποία θα πρέπει να επιλυθεί βάσει των σχετικών διατάξεων της Σύμβασης ΔΘ, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πραγματικά περιστατικά. Κατά τον Lagoni, σε περίπτωση σύγκρουσης, τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους υπερισχύουν έναντι του δικαιώματος πόντισης και/ή συντήρησης υποβρυχίων καλωδίων.

10. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει επίσης στις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ περί **αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ)**. Σύμφωνα με το άρθρο 58(1), εντός της ΑΟΖ, όλα τα κράτη απολαμβάνουν τις **ελευθερίες** ναυσιπλοΐας, υπέρπτησης, **τοποθέτησης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών**, καθώς και άλλες δι-εθνώς νόμιμες χρήσεις της θάλασσας συναφείς (related to) με αυτές τις ελευθερίες, όπως εκείνες που συνδέονται με τη λειτουργία των πλοίων και αεροσκαφών και των υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών και είναι συμβατές με τις υπόλοιπες διατάξεις της Σύμβασης. Παράλληλα, η Σύμβαση θεσπίζει αμοιβαίο καθήκον σεβασμού ("due regard") των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του παράκτιου κράτους και τρίτων κρατών (βλ. άρθρα 56(2) και 58(3) Σύμβασης ΔΘ αντιστοίχως).¹⁷

17. Σύμφωνα με το άρθρο 56(2) Σύμβασης ΔΘ, βασική υποχρέωση του παράκτιου κράτους στην ΑΟΖ είναι να λαμβάνει δεόντως υπόψη (due regard) τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις άλλων κρατών κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του και την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του. Αντιστοίχως, το άρθρο 58(3) Σύμβασης ΔΘ καθιερώνει την υποχρέωση των τρίτων κρατών να λαμβάνουν δεόντως υπόψη (due regard) κατά την άσκηση των δικαιωμάτων και την εκπλήρωση των καθηκόντων τους στην ΑΟΖ, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του παράκτιου κράτους και να συμμορφώνονται με τους νόμους και τους κανονισμούς που υιοθετούνται από το τελευταίο σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ και άλλους κανόνες του διεθνούς δικαίου στο βαθμό που δεν είναι αντίθετοι με τις ειδικές ρυθμίσεις της Σύμβασης ΔΘ περί ΑΟΖ.

Σχετική ρύθμιση προβλέπεται και στο άρθρο 87(2) Σύμβασης ΔΘ ως προς την ανοικτή θάλασσα, το οποίο προβλέπει ότι οι ελευθερίες της ανοικτής θάλασσας ασκούνται από τα κράτη «λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τα συμφέροντα των άλλων Κρατών κατά την άσκηση της ελευθερίας της ανοικτής θάλασσας, ως επίσης και τα δικαιώματα που παρέχονται από τη Σύμβαση σχετικά με τις δραστηριότητες εντός της Περιοχής». Για το περιεχόμενο του «κανόνα της δέουσας εκτίμησης» (due regard rule), βλ. περαιτέρω International Law Association, ο.π. υποσημ. 11, παρ. 41-53, καθώς και R. Lagoni, "Due regard' obligations under the 1982 UN Convention on the Law of the Sea: The Laying of Submarine Cables and Activities in the Area", 34 *The International Journal of Marine and Coastal Law* (2019), 167-194. Σύμφωνα με την ILA: "Article 87(1)(c) affirms the freedom of all States to lay submarine cables/pipelines in the high seas beyond the continental shelf. This freedom is subject to Part VI on the continental shelf (Article 79), as well as to the obligation of 'due regard' for the interests of other States in their exercise of the freedom of the high seas, and of 'due regard' for the rights under LOSC with respect to activities in the Area. 'Due regard' is not a uniform obligation to abstain from impairing other States' rights or interests, but it also does not permit merely the taking note of others' rights and interests. The extent of the regard required depends on the circumstances of each case and the obligation may require some consultation with the rights-holding State. However, it is unclear whether the obligation *vis-à-vis* the rights in the Area may require consultations with specific States and/or with the International Seabed Authority (ISA) and further consideration is warranted given recent developments regarding the laying of submarine cables in the Area" (παρ. 53).

11. Σύμφωνα με το άρθρο 297(1) Σύμβασης ΔΘ, οι διαφορές ως προς την πόντιση υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών εντός της ΑΟΖ περιλαμβάνονται στις τρεις κατηγορίες «διαφορών που αφορούν την άσκηση από ένα παράκτιο κράτος των κυριαρχικών δικαιωμάτων ή της δικαιοδοσίας του» και υπάγονται στον γενικό κανόνα περί υποχρεωτικού δικαιοδοτικού διακανονισμού.¹⁸ Ειδικότερα:

α) όταν η αντιδικία αφορά τον ισχυρισμό ότι ένα παράκτιο κράτος ενήργησε κατά παράβαση της Σύμβασης ΔΘ σχετικά με τις ελευθερίες και τα δικαιώματα ναυσιπλοΐας, υπέρπλησης ή τοποθέτησης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών ή σε σχέση με άλλες διεθνώς νόμιμες χρήσεις της θάλασσας που ορίζονται στο άρθρο 58 Σύμβασης ΔΘ (άρθρο 297(1)α' Σύμβασης ΔΘ) και

β) όταν η αντιδικία αφορά τον ισχυρισμό ότι η άσκηση των ανωτέρω ελευθεριών, δικαιωμάτων ή χρήσεων εκ μέρους ενός κράτους παραβιάζει είτε τη Σύμβαση ΔΘ, είτε τους νόμους και κανονισμούς που υιοθετήθηκαν από το παράκτιο κράτος σύμφωνα με τη Σύμβαση ΔΘ και άλλους κανόνες του διεθνούς δικαίου που δεν είναι αντίθετοι με τη Σύμβαση ΔΘ (άρθρο 297(1) β' Σύμβασης ΔΘ).

12. Το ζήτημα που προκύπτει εν προκειμένω είναι εάν συναφείς διαφορές ως προς την πόντιση υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών επί της υφαλοκρηπίδας πέραν των 200 ν.μ., ή εντός των 200 ν.μ., σε περίπτωση που το παράκτιο κράτος δεν έχει θεσπίσει ΑΟΖ, εξαιρούνται από τον υποχρεωτικό δικαιοδοτικό διακανονισμό, εφόσον δεν περιλαμβάνονται στις τρεις κατηγορίες διαφορών που απαριθμούνται στο άρθρο 297(1) Σύμβασης ΔΘ. Σύμφωνα με το Διαιτητικό Δικαστήριο στην υπόθεση της *Θαλάσσιας Προστατευόμενης Περιοχής στο Αρχιπέλαγος Chagos* (2015), το άρθρο 297(1) επιβεβαιώνει την αρμοδιότητα των δικαιοδοτικών οργάνων να εκδικάζουν συγκεκριμένες κατηγορίες διαφορών, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι περιορίζεται η αρμοδιότητά τους ως προς άλλες διαφορές που αφορούν την άσκηση από ένα παράκτιο κράτος των κυριαρχικών δικαιωμάτων και της δικαιοδοσίας του («ενδεικτική απαρίθμηση»). Κατά το Δικαστήριο, όταν μια διαφορά αφορά την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης ΔΘ και δεν περιλαμβάνεται στις εξαιρέσεις που αναφέρονται ρητά στα άρθρα 297(2) και 297(3) Σύμβασης ΔΘ¹⁹, εμπίπτει στον γενικό κανόνα περί

18. "1. Disputes concerning the interpretation or application of this Convention with regard to the exercise by a coastal State of its sovereign rights or jurisdiction provided for in this Convention shall be subject to the procedures provided for in section 2 in the following cases: (a) when it is alleged that a coastal State has acted in contravention of the provisions of this Convention in regard to the freedoms and rights of navigation, overflight or the laying of submarine cables and pipelines, or in regard to other internationally lawful uses of the sea specified in article 58; (b) when it is alleged that a State in exercising the aforementioned freedoms, rights or uses has acted in contravention of this Convention or of laws or regulations adopted by the coastal State in conformity with this Convention and other rules of international law not incompatible with this Convention; or (c) when it is alleged that a coastal State has acted in contravention of specified international rules and standards for the protection and preservation of the marine environment which are applicable to the coastal State and which have been established by this Convention or through a competent international organization or diplomatic conference in accordance with this Convention".

19. Σύμφωνα με το άρθρο 297(2)α', από τις διαφορές που αφορούν τη θαλάσσια επιστημονική

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

υποχρεωτικού δικαιοδοτικού διακανονισμού (βλ. άρθρο 288(1) Σύμβασης ΔΘ). Συνακόλουθα, μια διαφορά που αφορά την άσκηση από ένα παράκτιο κράτος των κυριαρχικών δικαιωμάτων και της δικαιοδοσίας του δεν είναι απαραίτητο να εμπίπτει στις τρεις κατηγορίες που αναφέρονται στο άρθρο 297(1), προκειμένου να υπαχθεί στον γενικό κανόνα περί υποχρεωτικού διακανονισμού των διαφορών.²⁰ Είναι, πάντως, αμφιλεγόμενο εάν η εν λόγω ερμηνεία συνάδει με το γράμμα και το πνεύμα της συγκεκριμένης διάταξης, αλλά και του άρθρου 297 στο σύνολό του, το οποίο εξαιρεί από τον υποχρεωτικό δικαιοδοτικό διακανονισμό διαφορές που άπτονται της άσκησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων, της δικαιοδοσίας ή μιας διακριτικής ευχέρειας του παράκτιου κράτους.²¹

Η διεθνής πρακτική

13. Όπως έχουμε ήδη επισημάνει, η πρακτική της **υποβολής πλήρους φακέλλου εργασιών** στο πλαίσιο της γνωστοποίησης της πρόθεσης διενέργειας επιθεώρησης βυθού και/ή πόντισης υποβρυχίου καλωδίου είναι ευρέως διαδεδομένη. Με τον τρόπο αυτό, διασφαλίζεται, αφενός, ο σεβασμός των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους και, αφετέρου, η έκδοση των απαραίτητων ναυτικών αγγελιών και η απρόσκοπτη διενέργεια των εργασιών. Επιπρόσθετα, ένας αξιοσημείωτος αριθμός κρατών απαιτεί τη χορήγηση άδειας για τη διενέργεια των ως άνω εργασιών και/ή τη συναίνεσή του για τη χάραξη της πορείας του καλωδίου.

Τα αιτήματα υποβάλλονται κατά κανόνα **διά της διπλωματικής οδού**, είτε από το κράτος εθνικότητας της εταιρείας που έχει τη συνολική ευθύνη της πόντισης ή που της έχουν ανατεθεί επιμέρους εργασίες, όπως η διενέργεια επιθεώρησης βυθού ή οι εργασίες εγκατάστασης του καλωδίου, είτε από το κράτος της σημαίας του πλοίου που διενεργεί τις εν λόγω εργασίες.²²

κή έρευνα δεν υπάγονται στον υποχρεωτικό δικαιοδοτικό διακανονισμό: i) Όσες αφορούν την άσκηση από το παράκτιο Κράτος ενός δικαιώματος ή μιας διακριτικής ευχέρειας ως προς τη διενέργεια θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας στην ΑΟΖ ή επί της υφαλοκρηπίδας, σύμφωνα με το άρθρο 246 Σύμβασης ΔΘ. ii) Όσες αφορούν την απόφαση του παράκτιου κράτους να διατάξει αναστολή ή διακοπή του ερευνητικού προγράμματος, σύμφωνα με το άρθρο 253 Σύμβασης ΔΘ. Ωστόσο, οι εν λόγω διαφορές υπάγονται στο θεσμό της υποχρεωτικής συνδιαλλαγής υπό ορισμένες προϋποθέσεις (άρθρο 297(2)β' Σύμβασης ΔΘ). Περαιτέρω, το άρθρο 297(3), ορίζει ότι από τις διαφορές που αφορούν την αλιεία δεν υπάγονται στον υποχρεωτικό διακανονισμό εκείνες που αφορούν την άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους ως προς τους ζώντες πόρους στην ΑΟΖ. Ορισμένες δε από τις εξαιρούμενες διαφορές υπάγονται στο θεσμό της υποχρεωτικής συνδιαλλαγής υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

20. R. Churchill, V. Lowe and A. Sander, *The Law of the Sea, Fourth edition*, Manchester University Press, 2022, σσ. 866-867, καθώς και S. Allen, "Article 297 of the United Nations Convention on the Law of the Sea and the scope of mandatory jurisdiction", 48 *Oceans Development and International Law* 2017, 313-330.

21. Βλ. *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982. A Commentary*, vol. V, Center for Oceans Law and Policy, University of Virginia, Martinus Nijhoff Publishers, 1989, σσ. 85-106, καθώς και S. Talmon, "The Chagos Marine Protected Area Arbitration: A Case Study of the Creeping Expansion of the Jurisdiction of UNCLOS Part XV Courts and Tribunals," 16 June 2016, *Social Science Research Network*, <http://ssrn.com/abstract=2796685>.

22. Δεδομένου ότι η Σύμβαση ΔΘ δεν προβλέπει ρυθμίσεις σχετικά με τον φορέα υποβολής

14. Στη χώρα μας, βάσει πάγιας πρακτικής, όλα τα συναφή αιτήματα υποβάλλονται μέσω της Πρεσβείας του κράτους εθνικότητας της εταιρείας που είναι υπεύθυνη για την υλοποίηση του συνολικού έργου ή είναι ανάδοχος (υπεργολάβος) των επιμέρους εργασιών και καθορίζει όλες τις σχετικές προδιαγραφές, συμπεριλαμβανομένων των πλοίων που θα χρησιμοποιηθούν. Το αίτημα δύναται να υποβληθεί και μέσω του κράτους εθνικότητας ενός των εταιρειών-συνιδιοκτητών του υποβρύχιου καλωδίου. **Δεν γίνεται αποδεκτή, ωστόσο**, η υποβολή αιτήματος **μέσω του κράτους της σημαίας του πλοίου** που διενεργεί τις εργασίες, λόγω της περιορισμένης συμμετοχής/ευθύνης του στην υλοποίηση του έργου. Συχνά, χρησιμοποιούνται περισσότερα του ενός πλοία υπό τη σημαία διαφορετικών κρατών, ορισμένα εκ των οποίων αντικαθίστανται κατά τη διάρκεια των εργασιών ή φέρουν «σημαίες ευκαιρίας» που καθιστά δύσκολη την επικοινωνία με το κράτος της σημαίας σε περίπτωση εμπλοκής. Αντιστοίχως, **δεν γίνεται αποδεκτή η απευθείας υποβολή των αιτημάτων από τις εταιρείες πόντισης** - και τούτο διότι, στο πλαίσιο της Σύμβασης ΔΘ, φορείς των συναφών δικαιωμάτων είναι τα κράτη και όχι οι ιδιώτες, οι οποίοι αντλούν τα δικαιώματά τους από τα αντίστοιχα κράτη (κράτος της σημαίας, κράτος εθνικότητας/ιθαγένειας).²³

15. Τα αιτήματα αφορούν συνήθως στο **σύνολο της όδευσης του καλωδίου** εντός των θαλασσίων ζωνών του παράκτιου κράτους, συμπεριλαμβανομένης της όδευσης εντός των χωρικών υδάτων για την οποία απαιτείται ρητά άδεια σύμφωνα με το άρθρο 79(4) Σύμβασης ΔΘ. Αντιστοίχως, **ενιαίες είναι και οι χορηγούμενες άδειες**.

Η χορήγηση **επιχειρησιακής άδειας (operational permit)** για τη διενέργεια των εργασιών διασφαλίζει, μεταξύ άλλων, την έγκαιρη υλοποίηση του έργου με την αποφυγή χρονοβόρων και κοστοβόρων καθυστερήσεων, εξ ου και είναι ευρέως αποδεκτή και από τις εταιρείες πόντισης. Άλλωστε, οι περισσότεροι όροι της άδειας αφορούν θέματα λειτουργικής φύσεως, όπως έγκαιρη ειδοποίηση των αρμόδιων λιμενικών αρχών και των αντίστοιχων Υδρογραφικών Υπηρεσιών προκειμένου να εκδοθούν οι απαραίτητες ναυτικές αγγελίες, καθημερινή ενημέρωση για την πορεία των εργασιών, λήψη μέτρων προστασίας των υφιστάμενων υποβρύχιων ζεύξεων, κ.α. Κατ' ουσίαν, δηλαδή, πρόκειται περί **εφαρμογής ενός συστήματος γνωστοποίησης και αναφοράς** (notification and reporting system) δυνάμει του άρθρου 79(2) Σύμβασης ΔΘ.

16. Λόγω της γεωγραφικής θέσης της χώρας μας, τα περισσότερα διηπειρωτικά συστήματα υποβρυχίων καλωδίων οπτικών ινών που συνδέουν την Ευρώπη με την Ασία **διέρχονται από τον ελληνικό θαλάσσιο χώρο, καθ' όλο το μήκος**

των αιτημάτων στο πλαίσιο της πόντισης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών, το ζήτημα αυτό εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του παράκτιου κράτους, επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα ποντισθεί το καλώδιο.

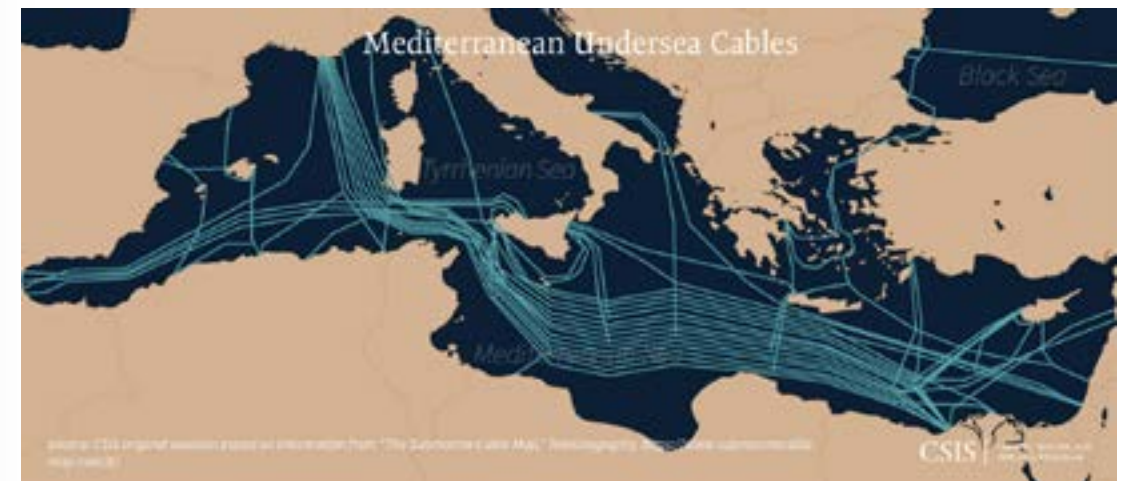
23. Βλ. περαιτέρω International Law Association, οπ.π. υποσημ. 13, παρ. 19-26 και 52: "[w]hether LOSC provisions establish rights for individuals to lay submarine cables and pipelines (and to conduct any other activities relating to submarine cables and pipelines) depends on the intention of the parties, which cannot be presumed. In relation to this provision, there is no evidence in the text or in the preparatory works that individuals were specifically intended to be the bearers of this freedom".

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

της Ελληνικής υφαλοκρηπίδας στην Ανατολική Μεσόγειο, αναδεικνύοντας την Κρήτη ως κεντρικό κόμβο συνδεσιμότητας στην περιοχή (βλ. χάρτη 3). Αντιθέτως, η Τουρκία είναι σχετικά απομονωμένη με σημαντικότερο σταθμό προσαγωγής την Μαρμαρίδα, εξ ου και η επιδίωξή της να εμπλακεί εν τοις πράγμασι σε όλα τα συναφή έργα υποβρύχιων ζεύξεων στην περιοχή, υπονομεύοντας παράλληλα τον κομβικό ρόλο της Ελλάδας στον νέο διεθνή επενδυτικό χάρτη της διασυνδεσιμότητας.

Χάρτης 3

Υποβρύχια συστήματα καλωδίων οπτικών ινών στη Μεσόγειο

Για την πόντιση των εν λόγω καλωδίων, κατά πάγια πρακτική, **ζητείται η έγκριση των αρμόδιων ελληνικών αρχών**.²⁴ Θα ήταν τουλάχιστον οξύμωρο, η Ελλάδα να ακυρώσει μονομερώς μια πρακτική, η οποία κατοχυρώνει τα κυριαρχικά της δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας. Για τον λόγο αυτό, δηλώσεις κυβερνητικών αξιωματούχων περί του αντιθέτου, ότι, δηλαδή, ουδεμία έγκριση απαιτείται από το παράκτιο κράτος για την πόντιση υποβρυχίων καλωδίων επί της υφαλοκρηπίδας του, δημιουργούν σύγχυση, η οποία σε καμία περίπτωση δεν είναι προς το συμφέρον της χώρας.

17. Κατά την άποψή μας, το ζήτημα που τίθεται γενικότερα είναι εάν, **στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 79(2) Σύμβασης ΔΘ**, η ως άνω πρακτική (υποχρέω-

24. Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου κατά την υποβολή των αιτημάτων διευκρινίζεται ότι πρόκειται περί γνωστοποίησης (notification) βάσει του άρθρου 79(2) Σύμβασης ΔΘ, δεν αμφισβητείται η χορήγηση άδειας από τις αρμόδιες Ελληνικές αρχές.

ση γνωστοποίησης/υποβολή πλήρους φακέλλου εργασιών - χορήγηση επιχειρησιακής άδειας) δύναται να συνεκτιμηθεί ως **«μεταγενέστερη πρακτική»** που συνιστά συμφωνία των συμβαλλομένων μερών ως προς την ερμηνεία της εν λόγω διάταξης, σύμφωνα με το άρθρο 31(3)β' της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών ή έστω ως συμπληρωματικό μέσο ερμηνείας σύμφωνα με το άρθρο 32 της εν λόγω Σύμβασης.²⁵

18. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει, τέλος, στις περιπτώσεις όπου, παράλληλα με την υποβολή αιτήματος αδειοδότησης/γνωστοποίησης της πρόθεσης διενέργειας των εργασιών πόντισης στο παράκτιο κράτος, έλαβε χώρα ενημέρωση και γειτονικών κρατών με διεκδικήσεις στην περιοχή, με αποτέλεσμα να **ανακληθούν οι χορηγηθείσες άδειες**. Όπως αναφέρεται στα συμπεράσματα του προαναφερθέντος Διεθνούς Συνεδρίου για τα Υποβρύχια Καλώδια και το Δίκαιο της Θάλασσας (2009), σε «περιοχές αλληλοεπικαλυπτόμενων διεκδικήσεων» το πιο συνηθισμένο αποτέλεσμα είναι να «παγώσουν» όλες οι δραστηριότητες, ενώ προτείνεται ως λύση ("way out") η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων κρατών για την **«από κοινού υιοθέτηση εύλογων μέτρων»**, τα οποία μάλιστα εκλαμβάνονται ως «προσωρινές διευθετήσεις πρακτικής φύσεως» στο πλαίσιο του άρθρου 84(3) Σύμβασης ΔΘ περί οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται εν προκειμένω στη συνεργασία με τις εταιρείες πόντισης, αλλά και στη θέσπιση «μέτρων και μηχανισμών συνδιαχείρισης», τόσο σε διμερές όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Η προτεινόμενη διευθέτηση, έστω και υπό τη συμπερίληψη ρήτρας επιφύλαξης ("non-prejudice clause") των κυριαρχικών δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων παράκτιων κρατών,²⁶ είναι προβληματική για τα συμφέροντα της χώρας μας και θα αποτελούσε αρνητικό προηγούμενο και για άλλες δραστηριότητες, όπως τη διενέργεια θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας. Το ίδιο ισχύει και για συναφείς πρακτικές που επίσης παραπέμπουν σε *de facto* συνδιαχείριση, όπως υποβολή του συνολικού προγράμματος εργασιών προς όλα τα εμπλεκόμενα παράκτια

25. *International Law Commission, Subsequent agreements and subsequent practice in relation to the interpretation of treaties (2018): "Conclusion 4: [...] (2) A subsequent practice as an authentic means of interpretation under article 31, paragraph 3(b), consists of conduct in the application of a treaty, after its conclusion, which establishes the agreement of the parties regarding the interpretation of the treaty. (3) A subsequent practice as a supplementary means of interpretation under article 32 consists of conduct by one or more parties in the application of the treaty, after its conclusion. Conclusion 5: Conduct as subsequent practice (1). Subsequent practice under articles 31 and 32 may consist of any conduct of a party in the application of a treaty, whether in the exercise of its executive, legislative, judicial or other functions. (2). Other conduct, including by non-State actors, does not constitute subsequent practice under articles 31 and 32. Such conduct may, however, be relevant when assessing the subsequent practice of parties to a treaty".*

26. *Recommendation: "States with overlapping maritime boundaries should co-operate with each other and with the cable industry to develop a set of "best practices" with respect to the surveying of cable routes and the laying, repair and protection of cables, in a way which protects the legitimate interests of these States and the cable industry while avoiding differing interpretations of their respective rights under UNCLOS. Such co-operation should be done on a "without prejudice" basis to the respective claims relating to maritime boundaries and sovereignty of States with overlapping maritime boundaries",* ο.π.η. υποσημείωση 10.

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

κράτη αδιακρίτως, χωρίς να προσδιορίζονται ειδικότερα οι περιοχές για τις οποίες ζητείται άδεια από το κάθε κράτος.

Η πρόσφατη πρωτοβουλία για τη σύγκληση Διάσκεψης για την Ανατολική Μεσόγειο με αντικείμενο, μεταξύ άλλων, τη συνδεσιμότητα σχετίζεται άμεσα με το εν λόγω ζήτημα (βλ. Επίμετρο Β').

Συμπερασματικές εκτιμήσεις

19. Υπό το φως των ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι η επίκληση της ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων έναντι της απαίτησης της Τουρκίας να χορηγείται η συναίνεσή της για τη διενέργεια επιθεώρησης βυθού σε περιοχές ελληνικής υφαλοκρηπίδας τις οποίες διεκδικεί «ως το παράκτιο κράτος επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου πραγματοποιούνται οι έρευνες», δεν είναι μόνον ουτοπική, αλλά και εξόχως προβληματική, εφόσον η μη αντίκρουση των τουρκικών διεκδικήσεων ενέχει τον κίνδυνο αποδοχής ενός **ιδιότυπου καθεστώτος συνδιαχείρισης**. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η άσκηση της ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς, συμπεριλαμβανομένης της υποχρέωσης σεβασμού των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα ποντισθεί το καλώδιο. Βάσει του διεθνούς δικαίου, αλλά και της διεθνούς πρακτικής, δεν νοείται διενέργεια επιθεώρησης βυθού και/ή πόντιση υποβρυχίου καλωδίου άνευ ενημέρωσης του παράκτιου κράτους – είτε πρόκειται περί αιτήματος αδειοδότησης είτε περί απλής γνωστοποίησης των εργασιών, η **ενημέρωση θα πρέπει να γίνει προς τις αρμόδιες αρχές του παράκτιου κράτους** επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα ποντισθεί το καλώδιο, το οποίο στη συνέχεια θα προβεί σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες, συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης ναυτικών αγγελιών (NAVTEX) για λόγους ασφάλειας της ναυσιπλοΐας. Ακόμα και εάν υπήρχε η πολιτική βούληση κατάργησης της μέχρι τούδε πρακτικής ως προς την πόντιση υποβρυχίων καλωδίων εντός του ελληνικού θαλασσιού χώρου, **δεν είναι δυνατόν να παρακαμφθεί τελείως το παράκτιο κράτος**. Συνακόλουθα, δεν λύνεται το πρόβλημα με την Τουρκία.

Σε κάθε περίπτωση, όσον αφορά ειδικότερα το ζήτημα που έχει προκύψει ως προς τη διενέργεια επιθεώρησης βυθού στο πλαίσιο της πόντισης του υποβρυχίου καλωδίου ηλεκτρικής ενέργειας «Great Sea Interconnector 2-GSI», θα πρέπει να τονισθεί ότι **δεν πρόκειται περί άσκησης της ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών από τρίτο κράτος**, αλλά για πόντιση υποβρυχίου καλωδίου από ελληνικό φορέα (ΑΔΜΗΕ) επί Ελληνικής υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ.

20. Το τελευταίο χρονικό διάστημα **παρατηρείται κλιμάκωση** της τουρκικής προκλητικότητας με τη συστηματική παρακολούθηση (και ενίοτε παρενόχληση) από τουρκικά πολεμικά πλοία όλων των ερευνητικών πλοίων που διενεργούν ερευνητικές αποστολές, βάσει αδείας των αρμόδιων ελληνικών αρχών, προκειμένου να μην πραγματοποιηθούν εργασίες πέραν των ελληνικών χωρικών υδάτων. Με τις εν λόγω κινήσεις εκφοβισμού επιδιώκεται το «πάγωμα» όλων των δραστηριοτήτων πέραν του ορίου των 6 ν.μ., τόσο στο Αιγαίο όσο και στην Ανατολική Μεσόγειο, **με την επίκληση των ορίων της τουρκικής υφαλοκρηπίδας, όπως έχουν ανακοινωθεί στα ΗΕ**.

Σύμφωνα με το Τουρκικό Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, «διεξάγουμε πάντα την απαραίτητη παρακολούθηση, αποτρέποντας οιαδήποτε μη εξουσιοδοτημένη δραστηριότητα στην υφαλοκρηπίδα μας και δεν επιτρέπουμε δραστηριότητες ή έργα (όπως το έργο διασύνδεσης “Great Sea Interconnector”) που αγνοούν τη χώρα μας». Οι εν λόγω δηλώσεις έγιναν μετά την πρόσφατη παρεμπόδιση της πορείας του ερευνητικού πλοίου “MV FUGRO GAUSS”, το οποίο διενεργούσε επιθεώρηση βυθού, βάσει αδείας της Κυπριακής Δημοκρατίας, εντός περιοχών κυπριακής ΑΟΖ στο πλαίσιο της πόντισης του υποβρυχίου συστήματος καλωδίων οπτικών ινών “East to Med Corridor-EMC”.

21. Για τον λόγο αυτό, είναι **απαραίτητο όπως κατατεθούν και από ελληνικής πλευράς οι γεωγραφικές συντεταγμένες των εξωτερικών ορίων της ελληνικής υφαλοκρηπίδας στη Γραμματεία των ΗΕ**, σύμφωνα με το άρθρο 156 του ν. 4001/2011, κατ’ εφαρμογήν των συναφών διατάξεων της Σύμβασης ΔΘ.²⁷ Με την εν λόγω κατάθεση, η οποία εκκρεμεί από το 2012 όταν υποβλήθηκε στη Γραμματεία των ΗΕ το άρθρο 156 του ν. 4001/2011,²⁸ θα καταγραφούν επισήμως και επακριβώς οι περιοχές εκείνες εντός των οποίων η χώρα μας ασκεί τα κυριαρχικά δικαιώματα και τη δικαιοδοσία που της αναγνωρίζονται από το διεθνές δίκαιο, όπως προσδιορίζονται ειδικότερα στην εθνική της νομοθεσία. Σε αντίθεση δε με την Τουρκία, η οποία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση ΔΘ, η κατάθεση θα γίνει προς τον ΓΓ των ΗΕ **ως θεματοφύλακα της Σύμβασης ΔΘ** και θα συμπεριληφθεί σε **ειδική βάση δεδομένων των ΗΕ**.²⁹

22. Η πρόσφατη δημοσίευση χάρτη με τα όρια των ελληνικών θαλασσιών ζωνών στο πλαίσιο της εφαρμογής της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ για τον **Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό** («Θαλάσσιες Χωρικές Ενότητες») (βλ. χάρτη 4), είναι αναμφισβήτητα πολύ σημαντική, **δεν υποκαθιστά**, ωστόσο, την κατάθεση γεωγραφικών συντεταγμένων και/ή ναυτικών χαρτών στα ΗΕ.

27. Η Σύμβαση ΔΘ προβλέπει συγκεκριμένες υποχρεώσεις δημοσιότητας προκειμένου να εξασφαλισθεί η ενημέρωση της διεθνούς κοινότητας ως προς τα θαλάσσια όρια των παράκτιων κρατών. Ειδικότερα, θεσπίζεται η *υποχρέωση* του παράκτιου κράτους να απεικονίζει τα *εξωτερικά όρια* και τις *οριοθετικές γραμμές* των θαλασσιών ζωνών του σε ναυτικούς χάρτες μεγάλης κλίμακας, στους οποίους οφείλει να προσδώσει επαρκή δημοσιότητα και να καταθέσει στον ΓΓΗΕ, ή, εναλλακτικά, να υποβάλει πίνακες γεωγραφικών συντεταγμένων των εν λόγω ορίων, προσδιορίζοντας το γεωδαιτικό σύστημα (βλ. άρθρα 16(2), 75(2) και 84(2) Σύμβασης ΔΘ αναφορικά με την αιγιαλίτιδα ζώνη, την αποκλειστική οικονομική ζώνη και την υφαλοκρηπίδα αντιστοίχως). Βλ. περαιτέρω, Α. Στρατή, «Η κατάθεση γεωγραφικών συντεταγμένων, η όσιμη αμφισβήτηση του ν. 4001/2011 και οι τουρκικές διεκδικήσεις» σε *Τιμητικό τόμο Γρηγόρη Τσάλτα/Liber Amicorum*, Θαλάσσιοι και Ωκεάνιοι Χώροι, Περιβάλλον, Βιώσιμη Ανάπτυξη και Διεθνές Δίκαιο. Πολιτική και Διακυβέρνηση: Προκλήσεις στον 21^ο Αιώνα, Ι. Σιδέρης, 2021, 171-204.

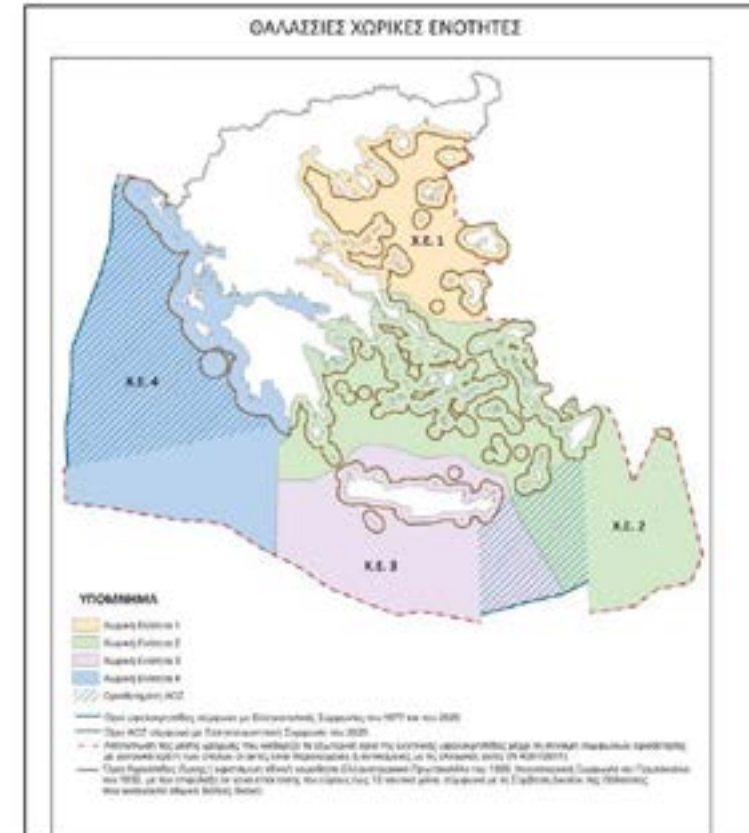
28. Σύμφωνα με τη ρηματική διακοίνωση υπ’ αριθμ. 974/8.5.2012 της Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Ελλάδας στα ΗΕ, οι γεωγραφικές συντεταγμένες των εν λόγω ορίων «*θα κατατεθούν εν ευθέτω χρόνω*».

29. Όπως, όμως, διευκρινίζεται από τη Διεύθυνση Θαλασσιών Υποθέσεων και Δικαίου της Θάλασσας των ΗΕ (DOALOS), οι συναφείς αρμοδιότητες του ΓΓΗΕ είναι τεχνικής φύσεως (depository functions) και σε καμία περίπτωση δεν ενέχουν κρίση ως προς τη συμβατότητα των κατατεθέντων στοιχείων με τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ, ούτε η δημοσίευσή τους συνεπάγεται αναγνώριση της νομικής τους ισχύος από τα ΗΕ. Στρατή, οπ.π. υποσημ. 27, σελ. 174.

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

Χάρτης 4

Ελλάδα: Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός

23. Θα πρέπει να διευκρινισθεί επίσης ότι τα όρια που απεικονίζονται στον χάρτη περί θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού (ΘΧΣ) **δεν είναι τα «ανώτατα δυναμικά όρια»**, όπως συχνά αναφέρεται στον δημόσιο διάλογο και από επίσημες πηγές, αλλά τα **υφιστάμενα όρια** των ελληνικών θαλασσιών ζωνών (αιγιαλίτιδα ζώνη, υφαλοκρηπίδα, αποκλειστική οικονομική ζώνη/ΑΟΖ) **βάσει της κείμενης νομοθεσίας**.

Όσον αφορά ειδικότερα, τα όρια της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, βάσει του άρθρου 156 του ν. 4001/2011: «Ελλείψει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ’ ής κηρυχθεί) είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσο ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης».

Τα εν λόγω όρια ενέχουν **ένα στοιχείο «προσωρινότητας»**, υπό την έννοια ότι **ενδέχεται να τροποποιηθούν** στο μέλλον μέσω συμφωνιών οριοθέτησης με γειτονικά κράτη,³⁰ όπως, για παράδειγμα, συνέβη στην περίπτωση της συμφωνίας μερικής οριοθέτησης της ΑΟΖ με την Αίγυπτο (2020) - **δεν είναι, όμως, δυνωτικά**. Ως γνωστόν, τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας υφίστανται *ab initio* και *ipso facto*. Εντός των εν λόγω ορίων, η χώρα μας έχει προχωρήσει στην παραχώρηση δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων νότια και νοτιοδυτικά της Κρήτης, προκήρυξε νέες περιοχές παραχώρησης στην περιοχή, αδειοδοτεί προγράμματα θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας κ.ο.κ. **Δυνωτικά είναι τα όρια της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης στις περιοχές όπου δεν έχει ακόμα κηρυχθεί.**

24. Αντίστοιχο χάρτη θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού **κατέθεσε και η Τουρκία** στη βάση δεδομένων της Διακυβερνητικής Ωκεανογραφικής Επιτροπής (IOC) της UNESCO, “MSPglobal”³¹ (βλ. χάρτη 5). Πρόκειται για (επικαιροποιημένο) χάρτη του Τουρκικού Εθνικού Κέντρου για το Δίκαιο της Θάλασσας και το Ναυτικό Δίκαιο (DEHUKAM) που είχε δημοσιευθεί σχεδόν ταυτόχρονα με τον ελληνικό χάρτη περί θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, στις 17 Απριλίου 2025, και στον οποίο απεικονίζεται **το σύνολο της διεκδικούμενης από την Τουρκία υφαλοκρηπίδας** από τον Έβρο μέχρι την Συρία. Ειδικότερα, στο **Αιγαίο η χάραξη γίνεται βάσει μιας «ηπειρωτικής μέσης γραμμής»** μεταξύ των ηπειρωτικών εδαφών της Ελλάδας και της Τουρκίας, η οποία διακόπτεται όπου συναντά περιοχές ελληνικών χωρικών υδάτων (βλ. Σαμοθράκη, Λήμνο, Άγιο Ευστράτιο και Κεντρικές Κυκλάδες), ενώ στην **Ανατολική Μεσόγειο βάσει των γεωγραφικών συντεταγμένων που ανακοίνωσε η Τουρκία στα ΗΕ το 2020.**

Όπως αναφέρεται στο υπόμνημα η «ηπειρωτική μέση γραμμή» υπόκειται σε συμφωνία μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας, ενώ για πρώτη φορά μετά την επίσημη ανακοίνωση της «θεωρίας των γκρίζων ζωνών» από την Τουρκία (Ιανουάριος 1996),³² απεικονίζονται χωρικά ύδατα στο Αιγαίο (με εξαίρεση τα χωρικά ύδατα του νησιωτικού συμπλέγματος του Καστελλόριζου, ενώ παραλείπεται η Ζουράφα στο Βόρειο Αιγαίο και η βραχονησίδα Χίνα, ΝΑ της Ρόδου), **χωρίς, όμως, να αποτυπώνονται θαλάσσια σύνορα**, ούτε καν τα θαλάσσια σύνορα στην περιοχή της εκβολής του Έβρου, όπως καθορίστηκαν με το Πρωτόκολλο των Αθηνών της 3^{ης} Νοεμβρίου 1926.³³

30. Σχετική πρόβλεψη υπάρχει και στην τουρκική ανακοίνωση της 13^{ης} Νοεμβρίου 2019 (Α/74/550), με την οποία ανακοινώθηκαν στα ΗΕ τα εξωτερικά όρια της διεκδικούμενης από την Τουρκία υφαλοκρηπίδας, ήτοι: «Οι γεωγραφικές συντεταγμένες ενδέχεται να τροποποιηθούν βάσει μελλοντικών συμφωνιών οριοθέτησης με τα εμπλεκόμενα παράκτια κράτη στην περιοχή, αλλά και με τη χάραξη ευθείων γραμμών βάσης και/ή το κλείσιμο ιστορικών κόλπων από την Τουρκία, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο».

31. MSP around the world – MSPGLOBAL2030

32. Σύμφωνα με την τουρκική άποψη, δεν μπορούν να αποτυπωθούν θαλάσσια όρια στο Αιγαίο, λόγω του αμφισβητούμενου καθεστώτος ενός μεγάλου αριθμού νήσων και νησίδων.

33. Όπως διευκρινίζεται στο υπόμνημα, **το «θαλάσσιο πλάγιο σύνορο» δεν απεικονίζεται, διότι δεν είναι πλήρως οριοθετημένο** παρά τις προσπάθειες που κατεβλήθησαν στο παρελθόν. Υπενθυμίζεται ότι το Πρωτόκολλο του 1926, το οποίο καθορίζει τα χερσαία σύνορα στον Έβρο, επεκτείνει τη συντοριακή γραμμή, δηλαδή τη «μέση γραμμή του ρου του Έβρου ή του κυρίως βραχίονος αυτού» σε απόσταση 3 ν.μ. από την ξηρά. Η προέκταση της συντοριακής

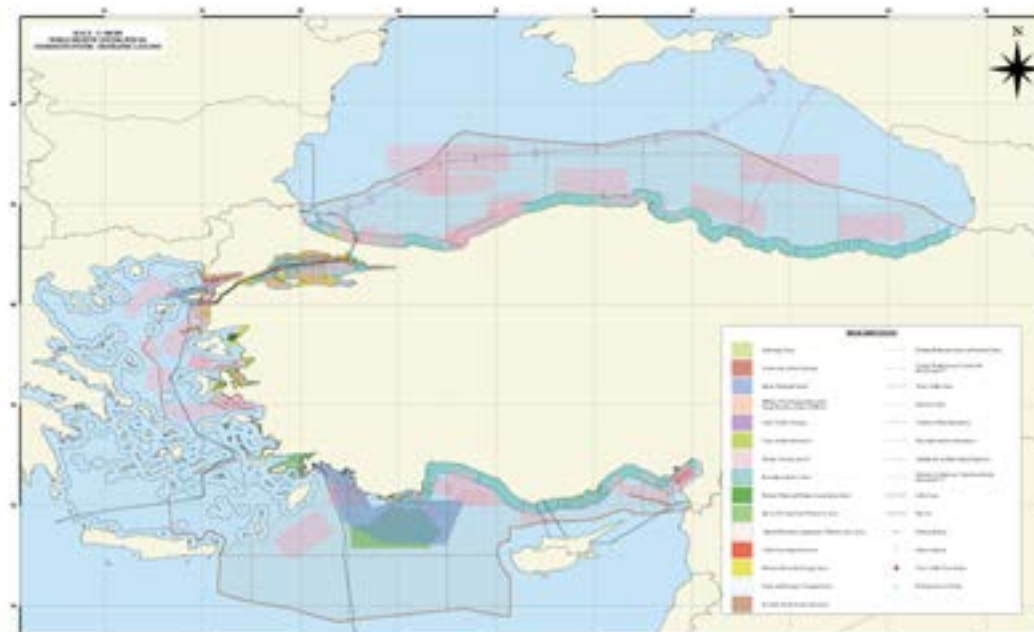
Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

25. Η μη αποτύπωση θαλασσίων συνόρων σε συνδυασμό με την απεικόνιση της εδαφικής επικράτειας των δύο χωρών με το ίδιο χρώμα, **αφήνει ανοικτό το ζήτημα της κυριαρχίας επί των νήσων.** Όπως, άλλωστε, διευκρινίζεται, «στις θαλάσσιες ζώνες όπου υπάρχουν μικρά νησιά, νησίδες και βράχοι (των οποίων η κυριότητα δεν έχει παραχωρηθεί στην Ελλάδα με διεθνείς συνθήκες), τα θαλάσσια όρια αντανakλούν μόνον τα χωρικά ύδατα των χερσαίων εκτάσεων (landmass) και δεν αντανakλούν κατ' ανάγκη τα όρια της κυριαρχίας. Η χαρτογραφική απεικόνιση των εν λόγω ορίων δεν μπορεί να εκληφθεί ως προώθηση ή έμμεση αποδοχή οιασδήποτε διεκδικήσεων».³⁴

Χάρτης 5

Τουρκία: Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός

MARINE SPATIAL PLANNING MAP OF TÜRKİYE

γραμμής στα 6 ν.μ. δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, ενώ, μέχρι πρότινος, έβρισκε κατ' αρχήν σύμφωνη και την Τουρκία. Από τουρκικής πλευράς, πάντως, είχαν εκφραστεί ορισμένες επιφυλάξεις τεχνικής φύσεως με την αιτιολογία ότι το Πρωτόκολλο δεν προσδιορίζει με γεωγραφικές συντεταγμένες την ακριβή θέση του σημείου κατάληξης του ποτάμιου συνόρου στη θάλασσα, ενώ αναφέρεται στην «περίπου» νοτιοδυτική κατεύθυνση της προέκτασης της συντοριακής γραμμής στη θάλασσα. Βλ. περαιτέρω Α. Στρατή, *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σσ. 151-152.

34. “In maritime zones where the aforementioned small islands and rocks exist, maritime borders reflect only the territorial sea of the landmass and do not necessarily reflect the limits of the areas of sovereignty. Such borders on the map cannot be taken as an advancement of, or acquiescence therefore of any jurisdictional claims”.

26. Περαιτέρω, παρατηρείται ουσιαστική **διαφοροποίηση** στην απεικόνιση των εξωτερικών ορίων της τουρκικής υφαλοκρηπίδας σε σχέση με τα όρια που έχουν ανακοινωθεί στα ΗΕ ως προς την Ανατολική Μεσόγειο (βλ. χάρτη 2). Στο πλαίσιο της «**ενοποιημένης**», **πλέον, τουρκικής υφαλοκρηπίδας**, η οριογραμμή δεν ακολουθεί τα εξωτερικά όρια των χωρικών υδάτων της Κάσου, της Κarpάθου και της Ρόδου μέχρι τις τουρκικές ακτές,³⁵ αλλά **τα εξωτερικά όρια των χωρικών υδάτων της Κρήτης μέχρι το σημείο τομής με την «ηπειρωτική μέση γραμμή» στο Αιγαίο**. Πρόκειται περί μιας ακόμα παράνομης, αυθαίρετης και πλασματικής χάραξης, η οποία ουδεμία αρχή οριοθέτησης ακολουθεί, παραβιάζοντας θεμελιώδεις κανόνες του Δικαίου της Θάλασσας και «επαναδιαμορφώνοντας» τη γεωγραφία της περιοχής, σύμφωνα με το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας».

27. Θα πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι τα όρια της τουρκικής υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, όπως αποτυπώνονται για πρώτη φορά στον χάρτη περί ΘΧΣ βάσει της «ηπειρωτικής μέσης γραμμής», **διαφέρουν από τα όρια της «Γαλάζιας Πατρίδας»**, είναι δε κατά πολύ ευρύτερα στην περιοχή του Νοτίου Αιγαίου/Βορείου Κρητικού Πελάγους (βλ. χάρτη 6).

Χάρτης 6
«Γαλάζια Πατρίδα»

35. Η εν λόγω οριογραμμή, η οποία ακολουθεί *grosso modo* τα όρια του Αιγαίου Πελάγους, όπως αυτά προσδιορίζονται από τον Διεθνή Υδρογραφικό Οργανισμό (βλ. IHO, *Limits of Oceans and Seas*, 3rd ed., SP-23, 1953), εξακολουθεί να απεικονίζεται ως «εσωτερικό όριο» των περιοχών αδειοδότησης της τουρκικής κρατικής εταιρείας πετρελαίου ΤΡΑΟ (‘‘Turkish Petroleum Corporation (TPAO) License Areas’’).

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

28. Πέραν τούτων, στον τουρκικό χάρτη περί ΘΧΣ απεικονίζονται υποβρύχιες ζεύξεις (υποβρύχια καλώδια και αγωγοί), «Περιοχές Σεισμολογικών Ερευνών» (Scientific Study (Seismicity) Areas) και Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει εν προκειμένω στην «Περιοχή Ειδικής Περιβαλλοντικής Προστασίας των Υποθαλασσίων Ορέων της Φοινίκης» (Finike Seamounts Special Environmental Protection Area), στα υποθαλάσσια όρη του Αναξίμανδρου, η οποία περιλαμβάνει τμήμα της υφαλοκρηπίδας του Καστελλόριζου. Η χώρα μας έχει διαμαρτυρηθεί επανειλημμένως προς την τουρκική πλευρά για τη θέσπιση της εν λόγω προστατευόμενης περιοχής, ενώ την έχει καταγγείλει και σε διεθνή *fora*.

Επιπρόσθετα, απεικονίζονται δύο νέες θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές σε διεθνή ύδατα του Βορείου Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, υπεράνω Ελληνικής υφαλοκρηπίδας, χωρίς, όμως, να έχουν ακόμα επισήμως κηρυχθεί.

Πρόκειται για: α) τη «Θαλάσσια Προστατευόμενη Περιοχή Βορείου Αιγαίου» (Northern Aegean Marine Protected Area), η οποία αφορά την προστασία των κητώδων και του θαλάσσιου οικοσυστήματος της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων των υποθαλάσσιων Λειμώνων Ποσειδωνίας (Posidonia Oceanica) και εκτείνεται σε περιοχές ελληνικής υφαλοκρηπίδας μεταξύ της Λήμνου και της Σαμοθράκης και β) τη «Θαλάσσια Προστατευόμενη Περιοχή Fetihe-Kas» στην Ανατολική Μεσόγειο (Fetihe-Kas Marine Protected Area), η οποία αλληλοεπικαλύπτεται σε μεγάλο βαθμό με την προαναφερθείσα περιοχή ειδικής περιβαλλοντικής προστασίας της Φοινίκης, εγκλωβίζοντας κυριολεκτικά το νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελλόριζου εντός του υφιστάμενου ορίου χωρικών υδάτων των 6 ν.μ.

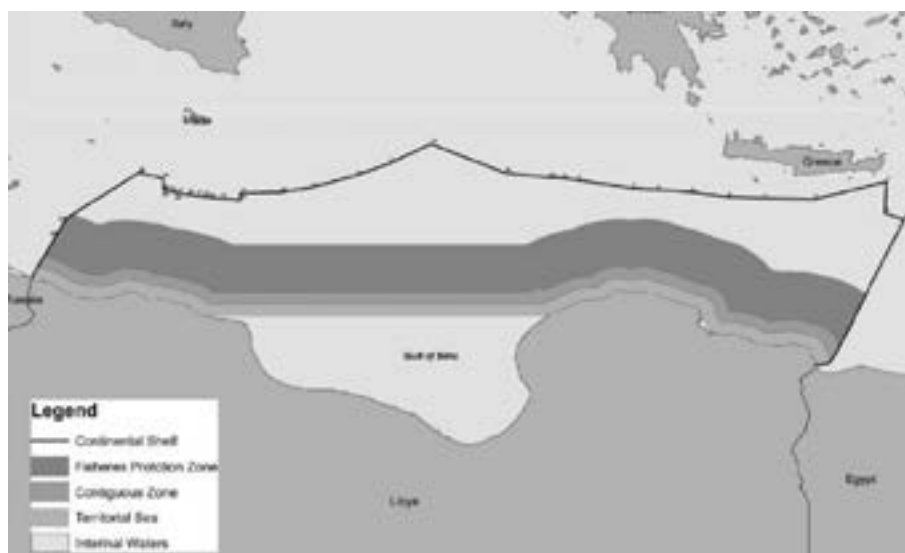
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄

Ανακοίνωση των γεωγραφικών συντεταγμένων της λιβυκής υφαλοκρηπίδας στα ΗΕ

29. Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης, η Λιβύη ανακοίνωσε στα ΗΕ τις γεωγραφικές συντεταγμένες των εξωτερικών ορίων της υφαλοκρηπίδας της από κοινού με ενδεικτικό χάρτη³⁶ (βλ. χάρτη 7).

Χάρτης 7

Λιβυκές διεκδικήσεις (Α/79/916)

Πλέον, η Λιβύη υιοθετεί πλήρως την τουρκική θεωρία περί «μυδαμινής επήρειας των νήσων», χαράσσοντας μια εντελώς αυθαίρετη «ηπειρωτική μέση γραμμή», η οποία στα ανατολικά «κουμπώνει» με την διεκδικούμενη από την Τουρκία υφαλοκρηπίδα και το Τουρκο-λιβυκό Μνημόνιο.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η εν λόγω χάραξη βαίνει ακόμα και πέραν των «ορίων της λιβυκής υφαλοκρηπίδας», όπως απεικονίζονται σε τουρκικούς χάρτες (βλ.

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

χάρτη 8). Πρόκειται περί «παρωδίας» οριοθέτησης και «επαναδιαμόρφωσης» της γεωγραφίας, κατά παράβαση στοιχειωδών κανόνων οριοθέτησης και βασικών αρχών του διεθνούς δικαίου.

Χάρτης 8

Τουρκική απεικόνιση της λιβυκής υφαλοκρηπίδας

30. Με την παράνομη αυτή χάραξη, η Λιβύη διεκδικεί περίπου 46.100 τετ.χλμ. Ελληνικής υφαλοκρηπίδας, εκ των οποίων τα 36.980 τετ.χλμ. προέρχονται από την μη αναγνώριση δικαιώματος υφαλοκρηπίδας στην Κρήτη³⁷ - πρόκειται, δηλαδή, σχεδόν για το ήμισυ της υφαλοκρηπίδας (103.844 τετ.χλμ.) που αναλογεί στη χώρα μας βάσει του διεθνούς δικαίου και της εφαρμογής της αρχής της ίσης απόστασης/μέση γραμμή, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ελληνικά νησιά στην υπό οριοθέτηση περιοχή.

Τα ως άνω όρια έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις θέσεις που εξέφρασε η Λιβύη στο πλαίσιο των ελληνο-λιβυκών διαπραγματεύσεων για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών το 2010, αναγνωρίζοντας τότε πλήρη επήρεια στην Κρήτη.

Σε αντίθεση δε με την Κρήτη που αγνοήθηκε πλήρως κατά τη μονομερή χάραξη των εξωτερικών ορίων της λιβυκής υφαλοκρηπίδας έναντι της Ελλάδας, **αναγνωρίζεται δικαίωμα υφαλοκρηπίδας στη Σικελία** κατά τη χάραξη των αντίστοι-

36. Note verbale dated 27 May 2025 from the Permanent Mission of Libya to the United Nations addressed to the Secretary-General, A/79/916, <https://docs.un.org/en/A/79/916>.

37. Τα εν λόγω στοιχεία παρείχε ο κ. Δημήτριος Δαγρές, Επίτιμος Διευθυντής Χαρτογραφίας της Υδρογραφικής Υπηρεσίας του Πολεμικού Ναυτικού, τον οποίο ευχαριστώ θερμά.

χων ορίων με την Ιταλία. Όπως διευκρινίζεται στη λιβυκή ρηματική διακοίνωση με την οποία ανακοινώθηκαν τα εξωτερικά όρια της λιβυκής υφαλοκρηπίδας στα ΗΕ, το θαλάσσιο σύνορο ακολουθεί τη «μέση γραμμή μεταξύ του ηπειρωτικού εδάφους της Ιταλίας, συμπεριλαμβανομένης της Σικελίας, και του ηπειρωτικού εδάφους της Λιβύης» με κλειστό τον κόλπο της Σύρτης,³⁸ χωρίς, όμως, να ληφθεί υπόψη η Μάλτα. Για την εν λόγω χάραξη διαμαρτυρήθηκε έντονα η τελευταία, ισχυριζόμενη ότι η μέση γραμμή στην περιοχή θα πρέπει να χαραχθεί μεταξύ της Λιβύης και της Μάλτας και όχι μεταξύ της Λιβύης και της Σικελίας.³⁹

31. Πέραν της υφαλοκρηπίδας, στον λιβυκό χάρτη αποτυπώνονται και τα εξωτερικά όρια των χωρικών υδάτων, της συνορεύουσας ζώνης και της ζώνης προστασίας της αλιείας της Λιβύης, από κοινού με το «κλείσιμο» του κόλπου της Σύρτης. Αντιθέτως, δεν απεικονίζεται η λιβυκή ΑΟΖ, τα όρια της οποίας εκτείνονται «μέχρι το ανώτατο επιτρεπτό όριο από το διεθνές δίκαιο ή, όπου είναι απαραίτητο, βάσει συμφωνιών με γειτονικά κράτη».⁴⁰

Η χώρα μας έχει διαμαρτυρηθεί επανειλημμένως για τα εν λόγω όρια (λιβυκές ευθείες γραμμές βάσης, κλείσιμο κόλπου Σύρτης και συναφή όρια χωρικών υδάτων, συνορεύουσας ζώνης και ζώνης προστασίας της αλιείας), καθώς και για το παράνομο Τουρκο-λιβυκό Μνημόνιο.⁴¹

32. Σε αντίστοιχες διαμαρτυρίες προέβησαν η Αίγυπτος και η Κύπρος.⁴² Ειδικότερα, η **Αίγυπτος διαμαρτυρήθηκε** για τη «χάραξη του ανατολικού θαλάσσιου συνόρου της Λιβύης, συμπεριλαμβανομένου του ανατολικού εξωτερικού ορίου της λιβυκής υφαλοκρηπίδας», υπογραμμίζοντας ότι αλληλοεπικαλύπτεται με το δυτικό θαλάσσιο σύνορό της, «παραβιάζοντας την κυριαρχία της Αιγύπτου επί των χωρικών υδάτων και της συνορεύουσας ζώνης της και αγνοώντας τα εγγενή και κατοχυρωμένα κυριαρχικά της δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας και εντός της ΑΟΖ». Σημειώνεται ότι η Λιβύη έχει χαράξει εντελώς αυθαίρετα το ανατολικό θαλάσσιο σύνορό της (πλάγια γραμμή με Αίγυπτο), προεκτείνοντάς το μέχρι το ανατολικό άκρο του Τουρκο-λιβυκού Μνημονίου (βλ. χάρτη 7).

38. Ως γνωστόν, η Λιβύη έχει «κλείσει» τον κόλπο της Σύρτης από το 1973 με ευθεία γραμμή μήκους 306 ν.μ. περίπου, κατά παράβαση των κανόνων του διεθνούς δικαίου, επικαλούμενη «ιστορικούς τίτλους» και «λόγους ασφαλείας». Στην εν λόγω χάραξη έχει αντιταχθεί η χώρα μας, ήδη από το 1974, αλλά και πολλά άλλα κράτη, όπως η Αυστραλία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Νορβηγία, η Ισπανία, οι ΗΠΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

39. Note verbale No. 1767/2025 dated 18 August 2025 from the Ministry of Foreign Affairs and Tourism of the Republic of Malta addressed to the Embassy of the State of Libya.

40. Απόφαση υπ' αριθμ. 260/2009 της Γενικής Λαϊκής Επιτροπής για την κήρυξη της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης της Μεγάλης Σοσιαλιστικής Λαϊκής Λιβυκής Αραβικής Τζαμαχίριας. Βλ. περαιτέρω Στρατή, ο.π. υποσημ. 33, σσ. 72-73.

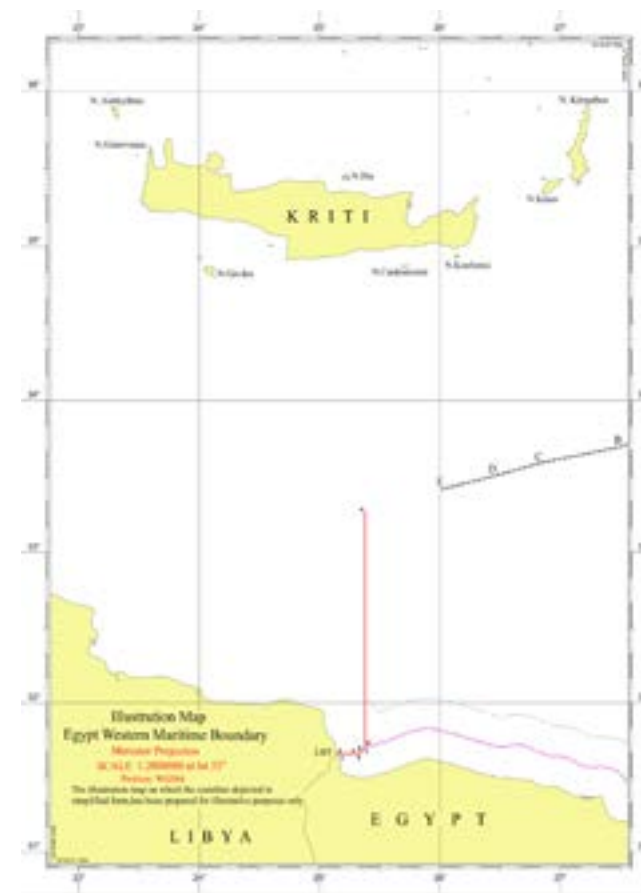
41. Για μια συνολική αποτύπωση των ελληνικών θέσεων ως προς το εν λόγω ζήτημα, βλ. την απάντηση της χώρας μας σε ως άνω λιβυκή ρηματική διακοίνωση, ο.π. υποσημ. 35, στην οποία αντικρούονται όλες οι συναφείς διεκδικήσεις της Λιβύης. Note verbale dated 3 September 2025 from the Permanent Mission of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General, A/79/1005.

42. Note verbale dated 8 September 2025 from the Permanent Mission of Egypt to the United Nations addressed to the Secretary-General (A/80/386) και Note verbale dated 18 August 2025 from the Permanent Mission of Cyprus to the United Nations addressed to the Secretary-General (A/79/997-S/2025/519).

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

Τις γεωγραφικές συντεταγμένες του δυτικού θαλάσσιου συνόρου της, όπως καθορίστηκε με το προεδρικό διάταγμα υπ' αριθμ. 595/2022, κατέθεσε η Αίγυπτος στις 27 Δεκεμβρίου 2022 στα ΗΕ, από κοινού με ενδεικτικό χάρτη (βλ. χάρτη 9).⁴³ Πρόκειται περί μιας επίσης αυθαίρετης χάραξης, η οποία δεν βασίζεται στην αρχή της ίσης απόστασης ή σε κάποια άλλη αρχή οριοθέτησης, αρχόμενη από το χερσαίο σύνορο και συνεχίζοντας προς βορράν παράλληλα με τον 25° μεσημβρινό.

Χάρτης 9
Αίγυπτος - δυτικό θαλάσσιο σύνορο

43. M.Z.N.162.2023.LOS (Maritime Zone Notification), Deposit of "the territorial sea and Exclusive Economic Zone boundary" concerning "the delimitation of the Western Maritime Boundaries of the Arab Republic of Egypt in the Mediterranean Sea", as contained in the Decree of the President of the Arab Republic of Egypt No. 595 of 11 December 2022.

33. Περαιτέρω, η Αίγυπτος αντικρούοντας τον ισχυρισμό της Λιβύης ότι η ελληνική περιοχή παραχώρησης «Νότια Κρήτη 2» βρίσκεται εντός λιβυκών θαλασσίων ζωνών,⁴⁴ απορρίπτει κατηγορηματικά «οιεσδήποτε διεκδικήσεις από οιοδήποτε κράτος» εμπíπτουν εντός της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας της,⁴⁵ αφήνοντας να εννοηθεί ότι τμήμα της εν λόγω περιοχής παραχώρησης εμπíπτει εντός αιγυπτιακής υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ και αμφισβητώντας, εμμέσως πλην σαφώς, περιοχές ελληνικής υφαλοκρηπίδας δυτικά της οριοθετικής γραμμής Ελλάδας-Αιγύπτου. Η διαμαρτυρία της Αιγύπτου έρχεται ως **συνέχεια της αμφισβήτησης των εξωτερικών ορίων των Θαλάσσιων Χωρικών Ενοτήτων 2 και 3 του χάρτη περί ΘΧΣ** (βλ. χάρτη 4), ισχυριζόμενη ότι αλληλοεπικαλύπτονται με περιοχές αιγυπτιακής υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ (βλ. αιγυπτιακή ρηματική διακοίνωση της 8^{ης} Ιουλίου 2025).⁴⁶

Αν και το ζήτημα αυτό εκφεύγει των στενών ορίων αυτής της μελέτης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η περιοχή παραχώρησης «Νότια Κρήτη 2» εφάπτεται της μέσης γραμμής Ελλάδας-Λιβύης, όπως αυτή χαράσσεται βάσει της αρχής της ίσης απόστασης με πλήρη επήρεια όλων των ελληνικών νησιών στην περιοχή, το νοτιοανατολικό της δε άκρο έχει επαναπροσδιορισθεί προκειμένου να είναι συμβατό με την οριοθετική γραμμή Ελλάδας-Αιγύπτου (βλ. χάρτη 10).⁴⁷ Συνεπώς, δεν τίθεται ζήτημα αλληλοεπικάλυψης της περιοχής παραχώρησης «Νότια Κρήτη 2» με την αιγυπτιακή υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ. Το ίδιο ισχύει και για τα εξωτερικά όρια της ελληνικής υφαλοκρηπίδας ανατολικά της οριοθετικής γραμμής Ελλάδας-Αιγύπτου.⁴⁸

44. Note verbale dated 20 June 2025 from the Permanent Mission of Libya to the United Nations addressed to the Secretary-General, A/79/960.

45. "In that note verbale, Libya maintains that the declared "south Crete 2" area is located geographically within the Libyan maritime areas. Egypt rejects and refuses to recognize any claims by any party that fall within the exclusive economic zone and continental shelf of the Arab Republic of Egypt and disregard its inherent and inalienable sovereign rights in its maritime areas extending from its baselines in the Mediterranean Sea," οπ.π. υποσημ. 42.

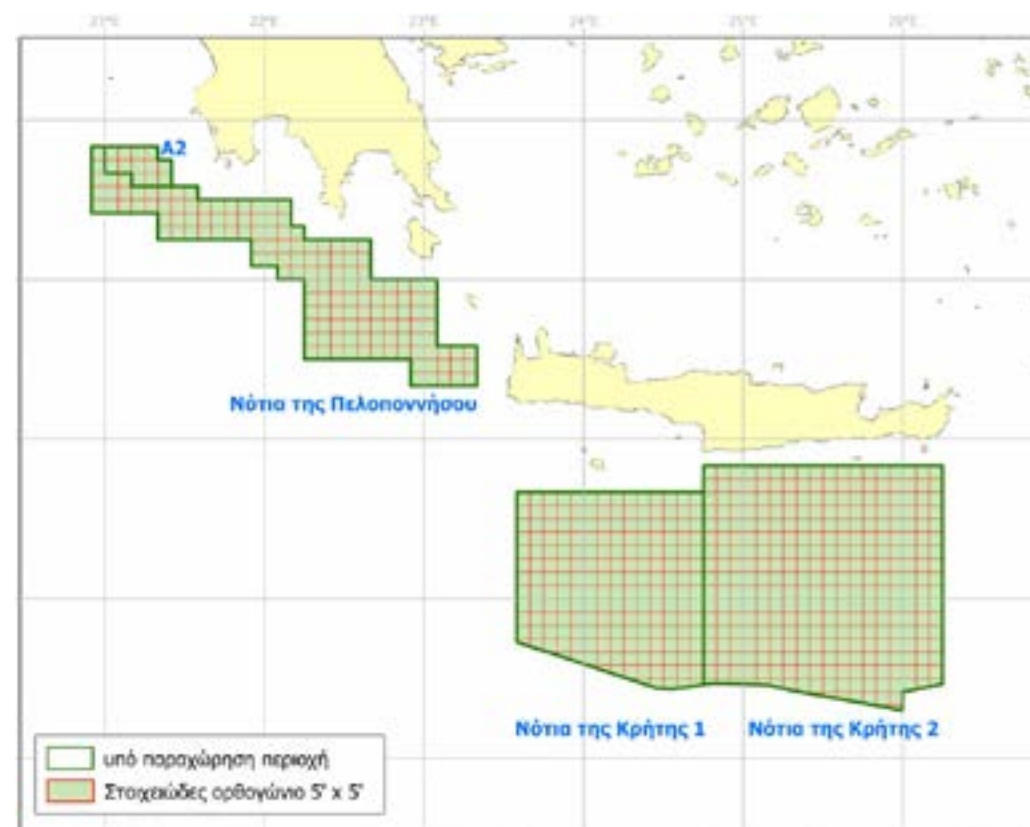
46. Η Αίγυπτος αμφισβητεί τα εξωτερικά όρια της ελληνικής υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

47. Ως γνωστόν, η οριοθετική γραμμή της ΑΟΖ Ελλάδας-Αιγύπτου δεν έχει χαραχθεί βάσει της αρχής της ίσης απόστασης με αποτέλεσμα το δυτικό της άκρο (σημείο Ε) να βρίσκεται δυτικότερα (και βορειότερα) του τριεθνούς σημείου ίσης απόστασης Ελλάδας-Αιγύπτου-Λιβύης (βλ. χάρτη 11). Στρατή, οπ.π. υποσημ. 27, σσ. 201-202.

48. Συγκρατείται ότι η Αίγυπτος έχει, ήδη από το 2020, «διεκδικήσει» ως αιγυπτιακή περιοχή υφαλοκρηπίδας ανατολικά της οριοθετικής γραμμής Ελλάδας-Αιγύπτου και σε απόσταση 0,8 ν.μ. από το ανατολικό της άκρο (σημείο Α), η οποία εμπíπτει εντός ελληνικής υφαλοκρηπίδας, όπως αυτή προσδιορίζεται βάσει της αρχής της ίσης απόστασης και με πλήρη επήρεια των ελληνικών νησιών, στο πλαίσιο ανταλλαγής ρηματικών διακοινώσεων στα ΗΕ με την Τουρκία ως προς την έκδοση παράνομου τουρκικού NAVTEX στην περιοχή. Οπ.π., σελ. 204.

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

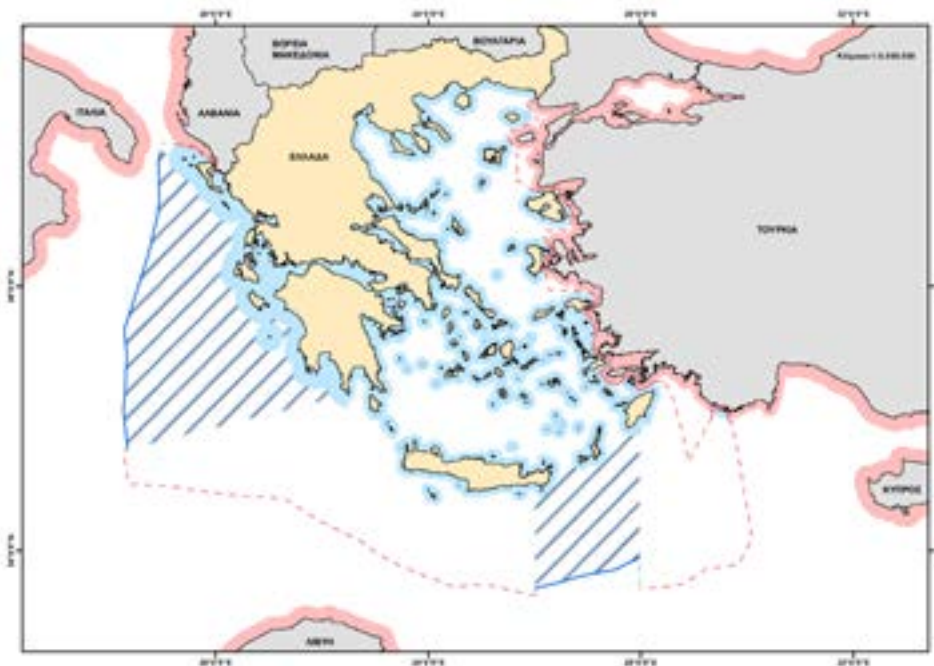
Χάρτης 10
Περιοχές παραχώρησης
νότια της Πελοποννήσου
και της Κρήτης

34. **Συμπερασματικά**, υπό το φως των πρόσφατων εξελίξεων, **καθίσταται επιτακτική η κατάθεση των γεωγραφικών συντεταγμένων των ορίων της ελληνικής υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ στα ΗΕ** (βλ. χάρτη 11) - αποτελεί πλέον όρο «εκ των ουκ άνευ» για την έναρξη διαπραγματεύσεων με τα γειτονικά μας κράτη, αλλά και ενδεχόμενη παραπομπή της διαφοράς οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο.

Χάρτης 11

Όρια ελληνικής
υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ*

- * Με την **κόκκινη διακεκομμένη γραμμή (---)**, αποτυπώνονται τα εξωτερικά όρια της ελληνικής υφαλοκρηπίδας βάσει του ν. 4001/2011 (μέση γραμμή)
- * Με την **μπλε γραμμή**, αποτυπώνονται τα όρια της ελληνικής υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ βάσει των συμφωνιών οριοθέτησης με την Ιταλία (1977/2020) και τη συμφωνία μερικής οριοθέτησης της ΑΟΖ με την Αίγυπτο (2020)
- * Με την **γραμμή -+--+**, αποτυπώνεται το θαλάσσιο σύνορο των χωρικών υδάτων (μέση γραμμή)
- * Με την **κόκκινη γραμμή**, αποτυπώνονται το Πρωτόκολλο των Αθηνών του 1926 (Εβρος) και οι Ιταλο-τουρκικές συμφωνίες του 1932

Πόσω μάλλον σε περίπτωση υλοποίησης της πρόσφατης πρότασης της χώρας μας περί **σύγκλησης Διάσκεψης για την Ανατολική Μεσόγειο** με τη συμμετοχή της Ελλάδας, της Κύπρου, της Τουρκίας, της Αιγύπτου και της Λιβύης, για θέματα μετανάστευσης, προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος, συνδεσιμότητας (βλ. υποβρύχια καλώδια), οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών και πολιτικής προστασίας («πρόταση 5x5»).

Ανεξαρτήτως του εάν θα πραγματοποιηθεί η εν λόγω Διάσκεψη ή όχι, η υποβολή της συγκεκριμένης πρότασης σηματοδοτεί μια **σημαντική (και εξαιρετικά αμφιλεγόμενη) αλλαγή στη στάση της χώρας μας** ως προς το ζήτημα της οριοθέτησης (βλ. Επίμετρο Β').

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β'

Σύγκληση Διάσκεψης για την Ανατολική Μεσόγειο για θέματα μετανάστευσης, προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος, συνδεσιμότητας, οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών και πολιτικής προστασίας

35. Ανεξαρτήτως της πατρότητας της πρότασης περί σύγκλησης διάσκεψης για την Ανατολική Μεσόγειο (εάν, δηλαδή, προηγήθηκε ο Τούρκος Πρόεδρος κατά την ομιλία του, μέσω τηλεδιάσκεψης, στη Γενική Συνέλευση των ΗΕ τον Σεπτέμβριο του 2020 ή, με δηλώσεις του, ο τότε Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Σαρλ Μισέλ), **η προτεινόμενη, από την ελληνική πλέον πλευρά, (πολιτική;) διευθέτηση του ζητήματος της θαλάσσιας οριοθέτησης, σε υπο-περιφερειακό επίπεδο,**⁴⁹ από κοινού με άλλα φλέγοντα θέματα της περιοχής, σηματοδοτεί μια **σημαντική στροφή** στην ελληνική εξωτερική πολιτική.

Αν και δεν έχει αποσαφηνισθεί επακριβώς το περιεχόμενο αυτής της πρωτοβουλίας και οι αρχές βάσει των οποίων θα πραγματοποιηθούν οι διαπραγματεύσεις (υπενθυμίζεται ότι τόσο η Τουρκία όσο και η Λιβύη⁵⁰ δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη στη Σύμβαση ΔΘ), η από κοινού εξέταση των πλέον σημαντικών (και αμφιλεγόμενων) θεμάτων που αντιμετωπίζουν τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένων των διαφορών θαλάσσιας οριοθέτησης, αναπόφευκτα θα οδηγήσει σε μια λογική **συνδιαχείρισης**, προσαρμοσμένης στις ανάγκες και τις συνθήκες της περιοχής. Στο πλαίσιο αυτό, εκτιμάται ότι θα τεθούν επί τάπητος **σενάρια συνεκμετάλλευσης** των υποθαλάσσιων φυσικών πόρων, είτε ως εναλλακτικής λύσης στο ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ είτε ως επιπρόσθετου στοιχείου σε μια συμφωνία οριοθέτησης, ενδεχομένως με τη διαμεσολάβηση των ΗΠΑ,⁵¹ προκειμένου να καταστεί δυνατή, χωρίς παρεμβολές, η αξιοποίηση των υποθαλάσσιων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου. Συγκρατείται εν προκειμένω η έντονη δραστηριοποίηση των αμερικανικών εταιρειών Chevron και Exxon Mobil σε όλα σχεδόν τα κράτη της περιοχής.

49. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η Διάσκεψη θα πραγματοποιηθεί με τη συμμετοχή της Ελλάδας, της Κύπρου, της Αιγύπτου, της Τουρκίας και της Λιβύης.

50. Σημειώνεται ότι η Λιβύη έχει υπογράψει τη Σύμβαση ΔΘ, αλλά δεν την έχει επικυρώσει.

51. Για τα διάφορα «μοντέλα» συνεκμετάλλευσης που έχουν αναδειχθεί από τη διεθνή πρακτική, βλ., μεταξύ άλλων, Α. Στρατή, *Διεθνής πρακτική και συνεκμετάλλευση υποθαλάσσιων φυσικών πόρων: το ανέφικτο μιας ρεαλιστικής λύσης*; Τετράδια Διεθνούς Δικαίου 19, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1995. Συναφής είναι και η συμφωνία οριοθέτησης Λιβάνου-Ισραήλ της 11^{ης} Οκτωβρίου 2022 για την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων και της ΑΟΖ που συνομολογήθηκε με τη διαμεσολάβηση των ΗΠΑ και στην οποία προβλέπονται ρυθμίσεις για την από κοινού εκμετάλλευση τόσο υφιστάμενων όσο και μελλοντικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων. Θα πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι το γεωπολιτικό υπόβαθρο της εν λόγω συμφωνίας ήταν τελείως διαφορετικό (σημ. υπεγράφησαν δύο χωριστές συμφωνίες μέσω των ΗΠΑ). Βλ. C. Yiallourides, N. Ioannides and R.A. Partain "Some Observations on the Agreement between Lebanon and Israel on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone" Some Observations on the Agreement between Lebanon and Israel on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone - EJIL: Talk!

36. Το ίδιο ισχύει και για το **ακανθώδες ζήτημα της πόντισης υποβρυχίων καλωδίων**, το οποίο, λόγω της τουρκικής προκλητικότητας, βρίσκεται σε αδιέξοδο: σημαντικές καθυστερήσεις και ενίοτε ανυπερβλήτα εμπόδια στην υλοποίηση των έργων επιβραδύνουν την ενεργειακή και ψηφιακή διασύνδεση όχι μόνον των κρατών της περιοχής, αλλά και της Ευρώπης με την Ασία, λόγω της διέλευσης των υποβρυχίων καλωδίων από την Μεσόγειο.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στον τύπο, «μια ιδέα που ακούγεται το τελευταίο διάστημα σχετικά με το αποτέλεσμα της Διάσκεψης είναι η **σύσταση περιφερειακής επιτροπής** στην οποία θα υποβάλλονται όλες οι αναγγελίες για έρευνες ή έργα, κυρίως τα απαραίτητα έργα υποδομής, όπως καλώδια και οπτικές ίνες». Στην επιτροπή θα συμμετέχουν όλες οι χώρες, έτσι ώστε να δίνεται η έγκριση «χωρίς να απαιτείται αμοιβαία αναγνώριση της υφαλοκρηπίδας».⁵²

Είναι ουτοπικό να πιστεύει κανείς ότι η εν λόγω διευθέτηση, έστω και υπό τη συμπερίληψη ρήτρας επιφύλαξης (“non-prejudice clause”) των κυριαρχικών δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων παράκτιων κρατών, θα κατοχύρωνε τα δικαιώματα της χώρας μας – η δημιουργία ενός τέτοιου μηχανισμού συνδιαχείρισης **προϋποθέτει την ύπαρξη (και συνακόλουθα έμμεση αναγνώριση) κυριαρχικών δικαιωμάτων όλων των παράκτιων κρατών** στην περιοχή. Διαφορετικά, δεν θα μπορούσε ένα κράτος να δώσει την έγκρισή του για τη διενέργεια των εργασιών.

Υπενθυμίζεται ότι η **Τουρκία από κοινού με την Λιβύη διεκδικούν το σύνολο σχεδόν της ελληνικής υφαλοκρηπίδας** στην Ανατολική Μεσόγειο, έχοντας **ανακοινώσει στα ΗΕ** τις συναφείς γεωγραφικές συντεταγμένες των αντίστοιχων ζωνών τους (βλ. Επίμετρο Α’), ενώ η χώρα μας όχι μόνον δεν έχει καταθέσει τα όρια της υφαλοκρηπίδας της στα ΗΕ, αλλά πλέον επίσημες πηγές αναφέρονται σε «απώτατα όρια δυνητικής υφαλοκρηπίδας».

Επιπρόσθετα, πολλά αιτήματα διενέργειας επιθεώρησης βυθού και/ή πόντισης υποβρυχίων καλωδίων περιλαμβάνουν και **περιοχές χωρικών υδάτων**, από κοινού με προσαιγιαλώσεις, που προφανώς δεν μπορούν να ενταχθούν στον προτεινόμενο διακανονισμό.

37. Η πρόταση περί σύστασης περιφερειακής επιτροπής, η οποία θα διαχειρίζεται όλα τα θέματα σχετικά με την πόντιση των υποβρυχίων καλωδίων, αλλά και ο διαφαινόμενος **απώτερος στόχος της δημιουργίας ενός «μηχανισμού αποτροπής κρίσεων» στην Ανατολική Μεσόγειο**, απηχούν πρακτικές των κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας, τα οποία παραδοσιακά προωθούν την από κοινού αντιμετώπιση και διαχείριση όλων των θεμάτων πολιτικής και ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων ενεργειακής ασφάλειας και θαλάσσιας οριοθέτησης. Για τον σκοπό αυτό, έχουν δημιουργηθεί μηχανισμοί, όπως το ASEAN Regional Forum (ARF) και το Workshop on Managing Potential Conflicts in the South China Sea, ενώ έχουν συναφθεί συμφωνίες συνεκμετάλλευσης των υποθαλάσσιων φυσικών πόρων μεταξύ των κρατών της περιοχής.

52. Μ. Κωστήδης, «Το Πόκερ στη Μεσόγειο. Μόνο μαζί με τους Τουρκοκύπριους: Η Άγκυρα διεκδικεί την πατρότητα της ιδέας για το «φόρουμ» της Μεσογείου και βάζει όρους. Το θέλουν ως μόνιμο μηχανισμό αποτροπής κρίσεων», *Η Καθημερινή*, 20.10.2025.

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

Στη Μεσόγειο, ωστόσο, δεν υπάρχουν σχετικά προηγούμενα ή πρακτικές συνδιαχείρισης, ιδίως ως προς θέματα οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών.

38. Σύμφωνα με τις **πάγιες ελληνικές θέσεις**, η διαφορά οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ είναι μια **διμερής και αμιγώς νομική διαφορά**, η οποία θα πρέπει να επιλυθεί βάσει του διεθνούς δικαίου μέσω δικαιοδοτικού διακανονισμού.⁵³ Ως μέθοδο οριοθέτησης όλων των θαλασσίων ζωνών η Ελλάδα εφαρμόζει την αρχή της ίσης απόστασης/μέση γραμμή, αναγνωρίζοντας πλήρη δικαιώματα στα νησιά, όπως προβλέπεται από το διεθνές δίκαιο. Στο πλαίσιο της οριοθέτησης με την Τουρκία, τα θαλάσσια σύνορα αντιμετωπίζονται ως **ενιαίο σύνολο** από τις εκβολές του Έβρου μέχρι το Καστελλόριζο και όχι αποσπασματικά, όπως επιδιώκει η τουρκική πλευρά, διακρίνοντας μεταξύ Αιγαίου και Ανατολικής Μεσογείου.

39. Αντιθέτως, η **Τουρκία** ανέκαθεν προωθούσε **πολιτική λύση μέσω διαπραγματεύσεων**, παρακάμπτοντας το διεθνές δίκαιο και τις βασικές αρχές του, μέσω μιας *extra legem* ερμηνείας της αρχής της ευθυδικίας.

Σύμφωνα με την τουρκική πλευρά, η οριοθέτηση στην Ανατολική Μεσόγειο θα πρέπει να λάβει χώρα «με συμφωνίες μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων κρατών, σύμφωνα με αρχές ευθυδικίας, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις ειδικές και σχετικές περιστάσεις βάσει του διεθνούς δικαίου» (βλ. τουρκική επιστολή του Μονίμου Αντιπροσώπου της Τουρκίας προς τον Γενικό Γραμματέα των ΗΕ της 13^{ης} Νοεμβρίου 2019). Ενίοτε, παραλείπεται η αναφορά στο διεθνές δίκαιο, ενώ ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στον **χαρακτηρισμό της Ανατολικής Μεσογείου ως ημίκλειστης θάλασσας** και στην **από κοινού οριοθέτηση** «προκειμένου να μην θιγούν τα κυριαρχικά δικαιώματα/δικαιοδοσία άλλων ενδιαφερόμενων κρατών/οντοτήτων» (βλ. τουρκική επιστολή του Μονίμου Αντιπροσώπου της Τουρκίας προς τον Γενικό Γραμματέα των ΗΕ της 15^{ης} Ιουνίου 2016).⁵⁴ Σε κάθε περίπτωση και ανεξαρτήτως του εάν γίνεται αναφορά στο Διεθνές Δίκαιο ή όχι, η τουρκική πλευρά ταυτίζει πλέον την εφαρμογή «αρχών ευθυδικίας» με τη χάραξη μιας «ηπειρωτικής μέσης γραμμής», αναγνωρίζοντας στα νησιά μόνον δικαίωμα χωρικών υδάτων. Η μέθοδος αυτή είναι καταφανώς παράνομη εφόσον παραβιάζει βασικές αρχές και κανόνες του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των άρθρων 121 (καθεστώς των νήσων), 74(1) και 83(1) Σύμβασης ΔΘ (οριοθέτηση της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας αντιστοίχως), ενώ δεν έχει έρεισμα στη διεθνή νομολογία και την πρακτική των κρατών.

53. Σημειώνεται ότι το 2015 η χώρα μας διαφοροποίησε εν μέρει την στάση της, εξαιρώντας από τις διατάξεις περί υποχρεωτικού δικαιοδοτικού διακανονισμού της Σύμβασης ΔΘ όλες τις διαφορές που αφορούν την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών (βλ. τη δήλωση της 16^{ης} Ιανουαρίου 2025, κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 298(1)α(i) Σύμβασης ΔΘ), Choice of procedure. Επιπρόσθετα, τροποποίησε τη δήλωση «περί αναγνώρισης της υποχρεωτικής αρμοδιότητας του Διεθνούς Δικαστηρίου» που είχε υποβάλει στις 10 Ιανουαρίου 1994, εξαιρώντας, μεταξύ άλλων, «όλες τις διαφορές σχετικά με τα σύνορα της Ελλάδας ή με ζητήματα εδαφικής κυριαρχίας, συμπεριλαμβανομένων των διαφορών για το εύρος και τα όρια των χωρικών υδάτων και του εθνικού εναέριου χώρου» (βλ. τη δήλωση της 14^{ης} Ιανουαρίου 2025), Declarations recognizing the jurisdiction of the Court as compulsory | INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE.

54. Βλ. περαιτέρω Στρατή, οπ.π. υποσημ. 27, σσ. 192-193.

Περαιτέρω, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η Τουρκία επιδιώκει τη **διάκριση μεταξύ της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και της υφαλοκρηπίδας της Ανατολικής Μεσογείου** στο πλαίσιο της οριοθέτησης με την Ελλάδα.

40. Υπό το φως των ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι η ένταξη του ζητήματος της οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών στην **προτεινόμενη διάσκεψη** για την Ανατολική Μεσόγειο **συνάδει απόλυτα με την τουρκική προσέγγιση και επιχειρηματολογία**, εξ ου και έχει προταθεί επανειλημμένως από την τουρκική πλευρά. Πλέον, η έμφαση δεν θα είναι στη νομική διάσταση της διαφοράς και στην εφαρμογή του διεθνούς δικαίου, αλλά στην **από κοινού ανεύρεση λύσεως** σε περιφερειακό ή υπο-περιφερειακό επίπεδο, **βάσει των ιδιαιτεροτήτων της περιοχής**.

Άλλωστε, ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους η Τουρκία δεν έχει προσχωρήσει στη Σύμβαση ΔΘ είναι η «μη επαρκής», κατά την άποψή της, «ρύθμιση του ζητήματος των ειδικών γεωγραφικών συνθηκών». Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων της Τρίτης Συνδιάσκεψης των Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας, η Τουρκία επιχείρησε να εκμεταλλευθεί την έννοια των «κλειστών και ημίκλειστων θαλασσών»⁵⁵ υποστηρίζοντας ότι στις θάλασσες αυτές πρέπει να ακολουθούνται ειδικοί κανόνες ως προς τη θέσπιση και την οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών, με τη σύμφωνη γνώμη όλων των παράκτιων κρατών βάσει αρχών ευθυδικίας. Παρά το γεγονός ότι οι προτάσεις της δεν έγιναν αποδεκτές,⁵⁶ η Τουρκία εξακολουθεί να ισχυρίζεται ότι στις ημίκλειστες θάλασσες τα παράκτια κράτη δεν δικαιούνται να θεσπίζουν μονομερώς τις θαλάσσιες ζώνες τους. Η «υποχρέωση συνεργασίας» των παράκτιων κρατών στις κλειστές και ημίκλειστες θάλασσες αποτελεί σήμερα τον πυρήνα της επιχειρηματολογίας της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας ως προς το ζήτημα της κήρυξης ΑΟΖ και της σύναψης συμφωνιών οριοθέτησης με γειτονικά κράτη. Μάλιστα, στην περίπτωση του Αιγαίου, η Τουρκία επικαλείται την ύπαρξη «ειδικών συνθηκών» που επιβάλλουν επιπρόσθετα τη διατήρηση περιορισμένου εύρους χωρικών υδάτων.

Εντούτοις, η ίδια δεν ζήτησε τη συγκατάθεση των γειτονικών παράκτιων κρατών για την επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 ν.μ. και τη θέσπιση ΑΟΖ στη Μαύρη Θάλασσα. Το ίδιο ισχύει και για τη σύναψη του Τουρκο-λιβυκού Μνημονίου (2019). Σύμφωνα με τον τότε Τούρκο ΥΠΕΞ, Mevlüt Çavuşoğlu, η Τουρκία ζήτησε επανειλημμένως από όλα τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου να διαπραγματευθούν για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, αλλά το

55. Σύμφωνα με το άρθρο 122 της Σύμβασης ΔΘ, ως «κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα» νοείται «κόλπος, λεκάνη ή θάλασσα που περιβάλλεται από δύο ή περισσότερα κράτη και που συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με τον ωκεανό με στενό διάυλο ή που αποτελείται καθ' ολοκληρίαν ή κυρίως από τις χωρικές θάλασσες ή από τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες δύο ή περισσότερων παράκτιων κρατών».

56. Στο πλαίσιο της Σύμβασης ΔΘ, ουδεμία διαφοροποίηση υφίσταται μεταξύ των ημίκλειστων θαλασσών και άλλων θαλασσίων περιοχών ως προς τους κανόνες που διέπουν τη θέσπιση και την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών. Βάσει των ρυθμίσεων του άρθρου 123 Σύμβασης ΔΘ, η «υποχρέωση συνεργασίας» εντοπίζεται σε συγκεκριμένους τομείς (αλιεία, προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος, θαλάσσια επιστημονική έρευνα) και δεν αφορά την άσκηση άλλων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Βλ. περαιτέρω Στρατή, ο.π. υποσημ. 33, σσ. 1-6.

Η Πόντιση Υποβρυχίων Καλωδίων, η Ελευθερία της Ανοικτής Θάλασσας και οι Τουρκικές Διεκδικήσεις

μόνο κράτος που ανταποκρίθηκε ήταν η Λιβύη(!). Διευκρινίστηκε, ωστόσο, ότι «η έκκληση για διαπραγμάτευση δεν αφορά τους Ελληνοκύπριους, καθώς αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο μετά από μια συνολική διευθέτηση».⁵⁷

41. Πέραν της αναμενόμενης **αντίρρησης της Τουρκίας ως προς τη συμμετοχή της Κύπρου** στη Διάσκεψη για την Ανατολική Μεσόγειο, αλλά και της πίεσης που ενδεχομένως θα ασκήσει για τη συμμετοχή και των Τουρκοκυπρίων, οι **δυσκολίες και τα προβλήματα που θα προκύψουν** σε ενδεχόμενη σύγκληση της Διάσκεψης θα είναι σημαντικά και δεν θα περιορίζονται στην οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών και την πόντιση των υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών.

Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει εν προκειμένω στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και ειδικότερα τη **θέσπιση θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών**. Σε αντίθεση με την Τουρκία, η χώρα μας δεν έχει κυρώσει το Πρωτόκολλο της Βαρκελώνης σχετικά με τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές και τη Βιοποικιλότητα («περιοχές SPAMI») στη Μεσόγειο (1995), λόγω της προβλεπόμενης διαδικασίας για τη θέσπιση περιοχών SPAMI στην ανοικτή θάλασσα και σε «μη-οριοθετημένες περιοχές» που παραπέμπει σε συνδιαχείριση μεταξύ των εμπλεκόμενων γειτονικών κρατών.⁵⁸ Παράλληλα, η επικείμενη θέση σε ισχύ (17 Ιανουαρίου 2026) της Συμφωνίας υπό τη Σύμβαση ΔΘ για τη Διατήρηση και τη Βιώσιμη Χρήση της Θαλάσσιας Βιοποικιλότητας σε Περιοχές Πέραν της Εθνικής Δικαιοδοσίας (2023) θα αποτελέσει μια νέα νομική βάση για τη θέσπιση θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών σε περιοχές ανοικτής θάλασσας, βάσει της προβλεπόμενης διαδικασίας.⁵⁹ Συγκρατείται ότι η Τουρκία έχει ήδη ανακοινώσει **μονομερώς** τη θέσπιση δύο νέων θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών στα διεθνή ύδατα του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, υπέρνω ελληνικής υφαλοκρηπίδας (βλ. ανωτέρω παρ. 28).

42. Η πλέον αρνητική συνέπεια, ωστόσο, από την υλοποίηση της ως άνω πρωτοβουλίας θα είναι, κατά την άποψή μας, **η αλλαγή του μέχρι τούδε πλαισίου των ελληνο-τουρκικών σχέσεων και η παγίωση της διάκρισης μεταξύ Αιγαίου και Ανατολικής Μεσογείου στο πλαίσιο της οριοθέτησης**.

Συναφή είναι και τα σχόλια του Ε. Βενιζέλου, ο οποίος υπογραμμίζει ότι «η πολυμερής διάσκεψη παράκτιων κρατών είναι προφανές ότι αφορά την Ανατολική Μεσόγειο και όχι το Αιγαίο στο οποίο παράκτιες χώρες είναι μόνον η Ελλάδα και η Τουρκία. Αυτό γεννά την ανάγκη να διευκρινιστεί τι προτείνουμε να γίνει με τις διμερείς επαφές μεταξύ των κρατών της περιοχής. Όσο ενδιαφέρουσα και σημαντική και αν είναι μια πολυμερής διάσκεψη, **οι διμερείς επαφές και συμφωνίες ή πρακτικές διευθετήσεις είναι αναπόφευκτες και επιβεβλη-**

57. Βλ. συνέντευξη Τούρκου ΥΠΕΞ, Mevlüt Çavuşoğlu, στο «ΒΗΜΑ», 22/12/2019. Mr. Mevlut Cavusoglu's exclusive interview in «To Vima» - TO BHMA.

58. Βλ. περαιτέρω Στρατή, ο.π. υποσημ. 33, σσ. 59-61.

59. Συγκρατείται ότι η Ελλάδα και η Κύπρος έχουν ήδη επικυρώσει τη Συμφωνία, ενώ η Αίγυπτος και η Τουρκία την έχουν υπογράψει. Βλ. περαιτέρω Α. Στρατή, «Η (τρίτη) Συμφωνία Εφαρμογής της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας σχετικά με τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας σε περιοχές πέραν της εθνικής δικαιοδοσίας (BBNJ Agreement). Μία πρώτη αποτίμηση», *Τετράδια Διεθνούς Δικαίου και Διεθνούς Πολιτικής*, τόμος 809, Δεκέμβριος 2023, σσ. 79-111, e-Tetradia_08-09_Book.

μένες»⁶⁰. Τονίζεται επίσης ότι για να έχει αξία η ελληνική κίνηση θα πρέπει να προηγηθεί ενδελεχής προετοιμασία, αλλά και να περιβληθεί με ευρεία εσωτερική συναίνεση και επαρκή βαθμό συναντίληψης.

43. Το βασικό ερώτημα πάντως που παραμένει αναπάντητο είναι εάν η εν λόγω πρωτοβουλία **αποτελεί συνειδητή επιλογή προς τη συνδιαχείριση** ή πρόκειται για βήμα στο κενό με απρόβλεπτες συνέπειες.

---

60. Ε. Βενιζέλος, «Τα συμφραζόμενα της μεσογειακής πρωτοβουλίας: υπό ποιες προϋποθέσεις θα έχει αξία η ελληνική κίνηση για πολυμερή διάσκεψη με αντικείμενο τον καθορισμό θαλασσίων ζωνών», *Η Καθημερινή*, 26 Οκτωβρίου 2025, σελ. 8.